

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Terénní a komunitní sociální práce ve venkovských
lokality Libereckého kraje**

Bc. Kateřina Havlová, MBA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou
psychoterapii

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2023

Prague College of Psychosocial Studies

**Field and community social work in rural locations
of the Liberec region**

Bc. Kateřina Havlová, MBA

DIPLOMA THESIS

Diploma Thesis Work Supervisor: Doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2023

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. 6. 2023

Podpis .....

Anotace: Diplomová práce se zabývá sociálními problémy terénní a komunitní sociální práce, se kterými se setkávají sociální pracovníci a představitelé samospráv ve venkovských lokalitách Libereckého kraje. V teoretické části je pojednáno o legislativním vymezení rámce sociální práce ve venkovských lokalitách a definovány sociální služby plánované a vykonávané ve vesnických lokalitách. Tyto rámce nás postupně vedou k empirické části této práce. V empirické části pomocí depistáže a polostrukturovaných rozhovorů je zjišťováno, jaká je struktura potřebných, jaké jsou možnosti malých obcí a měst při řešení sociálních problémů, dále jaké jsou možnosti propojení veřejnoprávních, neziskových organizací poskytujících různé sociální služby a poradenství a propojení s veřejnou správou ve prospěch klienta a jeho zakázky v oblastech Mikroregionu Jizerské hory a Mikroregionu Tanvaldska. Rozsah obcí je dostatečný k identifikaci vzorců daného problému, v závěrečné fázi proběhne diskuse k zjištěným faktům a zkušenostem z jednotlivých obcí a regionů.

Klíčová slova: sociální práce, vesnické lokality, terénní práce, komunitní práce, samosprávy, státní správa, Liberecký kraj

Anotation: The diploma thesis deals with the social problems encountered by social workers and representatives of local governments working in a field and in a community in rural locations of the Liberec region. In the theoretical part, the legislative definition of the framework of social work in rural areas is discussed, planning and implementing of social services are defined. These frameworks gradually lead us to the empirical part of this work. In the empirical part with the help of screening and semi-structured interviews is determined what the structure of those in need is. What are the possibilities of small municipalities and cities in solving social problems. What are the prospects of linking public non-profit organizations, providing various social services and consultancy, with public administration for the benefits of the clients and their needs in the areas Jizerská Hora Microregion and Tanvaldska Microregion. The scope of the municipalities is sufficient to identify the patterns of the given problem. In the final phase there will be a discussion on the established facts and experiences from individual municipalities and regions.

Key words: social work, village locations, field work, community work, municipalities, state administration, Liberec region

Obsah

1. SOCIÁLNÍ PRÁCE	3
1.1. SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	3
1.1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ SOCIÁLNÍ PRÁCE	3
1.1.2 ZAŘAZENÍ DO SYSTÉMU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	5
1.2 KOMUNITA A KOMUNITNÍ PRÁCE.....	8
1.3 KOMUNITNÍ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	9
2. LEGISLATIVA OBCÍ A TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE	11
2.1 PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB NA OBCÍCH	11
2.2 POSKYTOVATELÉ TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČR	12
2.2.1 STÁT	13
2.2.2 ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA.....	13
2.2.3 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	14
2.3 CASE MANAGEMENT V TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCI.....	17
2.4 NEFORMÁLNÍ PÉČE KOMUNITY	19
3. LIBERECKÝ KRAJ A JEHO MIKROREGIONY.....	22
3.1 LIBERECKÝ KRAJ.....	22
3.2 MIKROREGION TANVALDSKO	25
3.3 MIKROREGION JIZERSKÉ HORY	27
4. VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	29
4.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	30
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	30
4.2.1 VÝBĚR RESPONDENTŮ	30
4.2.2 VÝBĚR OBCÍ	30
4.2.2 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	32
4.3 ETICKÉ ASPEKTY	33
5. METODIKA	35
5.1. METODY SBĚRU DAT	35
5.2. METODA ANALÝZY DAT	36
6. VÝSLEDKY VÝZKUMU	42
6. 1 JAKÁ JE STRUKTURA OBYVATEL MALÝCH OBCÍ, KTEŘÍ POTŘEBUJÍ VYUŽÍVAT SOCIÁLNÍ SLUŽBY?	42
6. 1. 1. STRUKTURA RESPONDENTŮ	42
6. 1. 2 JAKÉ JSOU NEJČASTĚJŠÍ SOCIÁLNÍ PROBLÉMY	45
6. 2 JAKÉ JSOU ZKUŠENOSTI OBYVATEL S DOSTUPNOSTÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB NA MALÝCH OBCÍCH?	46

6. 3 JAKÉ BARIÉRY POCÍTUJÍ OBČANÉ NA MALÝCH OBCÍCH V POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB?	49
6.4. JAKÁ JE INFORMOVANOST NA OBCÍCH O SOCIÁLNÍ PRÁCI A SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH?.....	51
6.5 ZÁVĚR VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	52
6.6 SWOT ANALÝZA.....	53
6.6.1 PŘÍLEŽITOSTI A HROZBY	54
6.6.2 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY	54
7. DISKUSE	55
8. ZÁVĚR	59
9. PŘÍLOHY	62
ANONYMNÍ ŠKÁLOVACÍ DOTAZNÍK.....	62
SEZNAM LITERATURY	65
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	70

ÚVOD

Výběr tématu „Terénní a komunitní sociální práce ve venkovských lokalitách Libereckého kraje“ vznikl velmi pomalu a plíživě. Jsem hlavně zdravotník – záchranář a v době, kdy jsem se poprvé setkala s problémy spíše sociálními pro rodiny z venkovských lokalit, bylo mé působení na oddělení interní intenzivní péče prvním iniciátorem myšlenky. Rodiny přicházeli a my jim sdělovali, že jejich blízcí se domů vrátí, ale už to nebude stejné. Budou mít jiné potřeby i nároky. V rámci organizace, kde jsem působila hlavně, jako dobrovolník jsem začala chodit do domácností a hovořit s rodinami. Hledali jsme společně řešení, aby se jejich blízcí po návratu z nemocnice doma cítili v bezpečí a aby o ně bylo dostatečně postaráno. Učila jsem rodinu pečovat u lůžka a to jak z pohledu zdravotníka, tak z pohledu rodiny, připravovat vyvážený jídelníček, konzultovali jsme úpravy v domácnosti, aby byl pohyb plynulý a bezpečný a hledali jsme společně sociální služby dostupné rodině, které by pomohli sdílet náročnější péči. V dalším období, po nástupu k záchranné službě jsem mimo jiných, v rámci výjezdů, navštívila i rodiny, kde péči zcela nezvládli, a zdravotní stav blízké osoby se zhoršil. Jsem členem komise humanitní péče ORP Jablonec nad Nisou a podílela jsem se, jako člen pracovní skupiny kraje na tvorbě Strategického plánu Libereckého kraje pro období 2022 – 2028. Všechny mé zkušenosti jsem přeformovala k tomuto výzkumu, protože jsem nabyla přesvědčení, že sociální práce a sociální služby jsou dostupné v městských aglomeracích, ale pro malé obce je obtížné na některé služby „dosáhnout“.

Teoretickou část práce jsem zaměřila na tři důležité oblasti. První oblast je určena sociální práci, historii a vývoji této disciplíny. V druhé oblasti se věnuji legislativnímu rámci sociální práce, tedy Zákonu o obcích, hmotné nouzi a sociálních službách. Dále se zde věnuji popisu Libereckého kraje, dokumentu Strategie rozvoje Libereckého kraje a dvěma specifickým mikroregionům, mikroregionu Tanvaldsko a mikroregionu Jizerské hory. Třetí část popisují sociální služby, tedy definice a cíle, dále pak depistáž a její dosah, postupy při jejím praktickém výkonu a ukončuji popisem Case managementu a jeho výhod a bariér v praktickém použití.

Empirickou část mám zaměřenu na terénní a komunitní práci ve venkovských lokalitách Libereckého kraje z pohledu samotných občanů. V úvodu výzkumné části je důležité stanovit si výzkumný cíl, výzkumnou otázku, dále pak dílčí cíle a výzkumné otázky. Rozdělila jsem práci na čtyři výzkumné podotázky, věnující se různým aspektům realizace sociální práce na

malých obcích. Výzkumným cílem je zjistit jak vnímají občané malých obcí venkovských lokalit Libereckého kraje zkušenosti a dostupnost sociálních služeb pro jejich potřeby? První pomocná otázka je věnována struktuře dotazovaných, jejich věku, vzdělání a IT schopností. V druhé otázce se věnuji zkušenostem s dostupností služeb na malé obci a způsobem zajištění sociálních služeb. Třetí otázka je věnována bariérám, které lidé na malých obcích pocítují, a čtvrtá otázka je věnována informačním kanálům, kterými se na obec dostává povědomí o dostupné sociální práci a službách.

Ráda bych touto prací upozornila na potřeby občanů venkovských lokalit, jakým způsobem řeší sociální problémy a potřeby a co by jim skutečně pomohlo ulehčit v jejich situaci.

1. SOCIÁLNÍ PRÁCE

1.1. SOCIÁLNÍ PRÁCE

Charakterizovat sociální práci je velmi složité. Sociální práce, historicky praktická činnost, dnes vnímána jako samostatná profese, společensko-vědní obor, akademická disciplína, která si klade za cíl odhalovat, vysvětlovat, zmírňovat a přímo řešit sociální jevy. (Matoušek a kol.,2001).

Maříková a kol. (1996) ve svém sociologickém slovníku definuje sociální jev, jako aspekt společenského života, který vede a formuje naše činy jako jedinců, tedy např. folklor, obyčeje, náboženství, ekonomická situace. Ve své podstatě jsou to dané kulturní normy a hodnoty, které přijímáme zvnějšku, protože jsme k tomu „donuceni“.

Při řešení sociálních problémů, jako např. chudoba, zanedbávání výchovy dětí a mládeže, delikvence, nezaměstnanosti, zdravotního znevýhodnění apod. se sociální práce opírá o společenskou solidaritu, ale využívá i vlastní lidský potenciál a schopnost člověka řešit vlastní problémy a posouvat své možnosti. Sociální pracovníci tak pomáhají jednotlivcům, rodinám, komunitám vlastními silami dosáhnout uplatnění a znovu získat kompetence s pomocí příznivějších společenských podmínek. Tam, kde je potřeba podporují sociální pracovníci důstojnější způsob života pro své klienty (Matoušek a kol. 2001).

Podle profesní komory sociálních pracovníků sociální práce je činnost, *„jenž na všech úrovních směřuje k vyšší soudržnosti, optimálnímu fungování společnosti a udržení zdravého společenského klimatu.“*

1.1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální péče je sice poměrně novodobý pojem, péče o bližního má však i v našich zemích velmi dlouhou tradici. Různé formy terénní sociální práce má v dějinách lidstva silné a hluboké kořeny. V dobách dávných neměl stát ani vrchnost danou odpovědnost za starost o potřebné. Péče o pomoc byla téměř výhradně na rodině, jen některá cechovní bratrstva pečovala o své členy, kteří se dostali do problémů. Sociální péči a pomoc tak zajišťovali převážně církve a náboženské spolky. Města a obce se zapojovala jen minimálně.

Z historických zdrojů a literatury známe například paní Zdislavu z Lemberka narozenou po roce 1220, která v Jablonném v Podještědí s pomocí manžela nechala postavit chrám s klášterem pro dominikány. Založila zde i špitál, kde osobně věnovala péči poutníkům, chudým a potřebným nemocným. Vždy se s nimi dělila, podporovala je a sama při tom žila skromně. Byla všemi milována a nazývána matkou chudých. Její příkladný život byl naplněn láskou k Bohu a lidem, plný touhy po záchraně duší. Osobnost Zdislavy je opředena nadpřirozenou mocí, která jí byla přisouzena. V kronice Dalimilově (1. polovina 14. století) čteme: „*Pět mrtvých boží mocí vzkřísila, mnoha slepým zrak navrátila, chromých a malomocných mnoho uzdravila a nad jinými ubohými veliké divy činila.*“ Zdislava byla svatořečena a od jara 2002 je patronkou celého Libereckého kraje.

Známky první snahy státu starat se o potřebné, tedy chudinu jsou uvedené v říšském policejním řádu císaře Ferdinanda I z roku 1552. Církev byla zproštěna povinnosti starat se o chudé, v českých zemích bylo toto podpořeno vydáním nařízení pro Království české z roku 1785. Povinnost byla přesunuta z církve na vrchnost, ta měla pro účely péče vytvářet chudobince, pastoušky a ratejny, kde by byla poskytována základní péče, tedy ubytování a strava. Žádné nařízení neřešilo provoz a jeho financování, proto i nadále vše záviselo hlavně na dobrovolných přispěvcích.

Poté, co vznikly obce, se o chudé a potřebné začaly starat dle povinnosti obecní orgány. Pod svou správou převzaly ústavy, které byly dříve dobrovolné. Obce velmi dbaly na pomoc osobám, které měly v jejím katastru domovské právo. Lidé nemajetní a postižení tak postrkem asto putovali celou monarchií do své domovské obce.

Významnou sociální reformu s přenosem odpovědnosti na stát přinesly roku 1888 zákony Eduarda Taafeho. Tato pokroková reforma položila základy dnešního sociálního systému a k jejím základním rysům se přihlásila i první republika, modifikované části této reformy jsou platné dodnes.

Ohlédneme-li se do historie sociální práce na ulici, zjistíme, že i tato metoda má hluboké kořeny. Křesťanští duchovní hlavně v rámci své pastorační práce vyvíjeli aktivity, z kazatelen poskytovali hlavně morální oporu, duchovně vedli ty, kteří k nim vzhlíželi. Církev poskytovala nejen hmotnou, ale i duchovní oporu. Kněží, jeptišky a mniši chodili do věznic, sirotčinců, chudinských čtvrtí, špitálů a starobinců. Poskytovali zdravotní, sociální a duchovní péči lidem opuštěným, nemajetným a nemocným a mnohdy to byla jediná pomoc, která se jim dostala.

Terénní sociální práce, nebo spíše sociální práce na ulici počala psát svou historii počátkem 20. století a to v USA, jako důsledek odklonu od tradičních „kancelářských a institucionálních“ přístupů a metod sociální práce. V důsledku sociálního úpadku čtvrtí amerických velkoměst a nastupující velké hospodářské krizi počala narůstat kriminalita hlavně dětí a mládeže, přibýlo drogově závislých, vznikaly pouliční gangy a party, rozvíjela se prostituce, přibýlo obyvatel z různých etnických minorit. Různé hlavně nízkopříjmové skupinky trávily čas na ulici, ve veřejných prostranstvích. Proto sociální pracovníci hledali účinné způsoby řešení vznikajících sociálních problémů a byli nuceni vydat se do terénu a pomáhat přímo v přirozeném prostředí jedinců. Stát poskytl nižším úrovním samospráv pravomoci v výkonu státní správy v sociální oblasti a obce začaly zaměstnávat tzv. detašované pracovníky (detached workers). Náplní jejich práce se stalo problémové skupiny oslovit a kontaktovat přímo na ulici a povzbudit je ke změně jednání, chování i stylu života. (Elich, 1993, Stefan 1994). Dnes je používán termín Streetwork. Terénní sociální práce našla oblibu a významný teoretický a praktický rozvoj v západní Evropě v 70. letech 20. století. Úspěšně zakotvila v Rakousku, Nizozemí, Německu, Švýcarsku, Velké Británii a skandinávských zemích. Po roce 1989, resp. v 90. letech je postupně uplatňována i v ČR. O nejmasovější rozvoj terénní sociální práce a streetworku (jako poddruhu terénní sociální práce) se zasadila hlavně nestátní nezisková sféra. (Bednářová, Pelech, 2003).

1.1.2 ZAŘAZENÍ DO SYSTÉMU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Sociální službou se podle §3 a) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách rozumí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Jednotícím znakem těchto služeb je jejich naplňování v přirozeném sociálním prostředí, které § 3 d) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách vymezuje jako rodinu a sociální vazby k osobám blízkým, domácnost osoby a sociální vazby k dalším osobám, se kterými sdílí domácnost, a místa, kde osoby pracují, vzdělávají se a realizují běžné sociální aktivity. Terénní sociální práce je z hlediska zákona o sociálních službách realizována prostřednictvím terénních forem sociálních služeb.

Terénní sociální práce je podoblast sociální práce s jednotlivci nebo skupinami vykonávaná sociálními pracovníky a to v přirozeném prostředí klientů. Jde nejen o činnost zaměřenou na jednotlivce a skupiny žijící rizikovým způsobem, ale i na osoby se sníženou soběstačností, které se bez pomoci ve svém přirozeném prostředí neobejdou. Terénní sociální práce má mnoho podob, zahrnuje Streetwork, osobní asistenci, odlehčovací služby i neformální péči.

Jak popisuje Matoušek (2009) je přirozené prostředí vlastním světem klienta, kde prožívá svůj život, své emoce a kde mu poskytujeme takovou pomoc, která maximálně pomůže zachovat jeho osobní integritu. Základními službami, které se poskytují terénní formou, jsou sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Služby sociálního poradenství poskytují osobám v nepříznivé sociální situaci hlavně potřebné informace, které mohou přispět k řešení jejich situace. Základní sociální poradenství je součástí všech druhů sociálních služeb. Odborné sociální poradenství zahrnuje občanské poradny, manželské a rodinné poradny, sociální práci s osobami společensky nepřizpůsobenými, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí, sociálně právní poradenství pro osoby se zdravotním postižením a seniory. Služba obsahuje poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Služba je poskytována bez úhrady.

Služby sociální péče se poskytují v přirozeném sociálním prostředí osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a to v předem dohodnutém rozsahu a čase. Služba obsahuje pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti. Patří sem hlavně osobní asistence, pečovatelská služba, odlehčovací služba a v ekvivalentu i tísňová péče (pouze terénní distanční hlasová a elektronická komunikace). Mezi další služby patří i chráněné bydlení, tlumočnické služby, podpora samostatného bydlení, denní stacionáře, centra denních služeb apod.

Služby sociální prevence pomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou vyloučením ohroženy a to pro životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, krizovou sociální situaci, ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby, sociálně znevýhodňující prostředí. Proto je cílem těchto služeb sociální prevence napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů (§ 53 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Mezi služby sociální prevence patří ranná péče, krizová telefonická pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, denní centra, nízkoprahová zařízení, noclehárny, intervenční centra, sociálně aktivizační služby apod.

Cílovými skupinami pro všechny druhy služeb jsou jednotlivci, rodiny a skupiny osob, nejčastěji jsou to osoby ze sociálně vyloučených lokalit, u kterých dochází ke kumulaci problémů (chudoba, dluhy, nezaměstnanost, lichva, špatný stav bydlení, špatný přístup ke službám, špatná kvalita vzdělání, kriminalita apod.), nebo osoby sociálním vyloučením ohrožené, osoby ohrožené závislostmi, osoby poskytující placené sexuální služby, děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy, rodiny s dětmi (nezávisle na tom, v jaké lokalitě žijí), osoby bez přístřeší a osoby se sníženou soběstačností, senioři, osoby se zdravotním znevýhodněním. Spojeni jsou zejména skutečností, že institucionální pomoc obvykle nevyhledají sami a důvodů, proč tomu tak je může být hned několik:

- o službě vůbec nevědí, nebo služba není v blízkém okolí dostupná,
- jejich akutní sociální situace jim zabraňuje v hledání pomoci,
- s úřady a úředníky mají špatné zkušenosti, nemají důvěru v instituce,
- mají osobní bariéry (posměch, méněcennost, stud, bagatelizace, strach),
- mají znevýhodnění (bez komunikačních dovedností, jsou imobilní, závislí na ostatních),
- nabízené služby neodpovídají jejich potřebám,
- mají pocit, že jejich problémy jsou tak objemné, že jsou neřešitelné,
- společnost pojmenuje problém a žádá řešení, klient sám tuto potřebu nemá a problém ani řešit nechce.

Podle Základní listiny práv a svobod jsou „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“

I proto roste význam přirozeného prostředí jako žádoucího životního prostoru lidí v nepříznivé sociální situaci, je kladen důraz na práva a lidskou důstojnost uživatelů a na odbornost poskytovaných služeb. Je žádoucí, aby konkrétní cíle, které by sociální služba měla naplňovat, stanovil uživatel ve spolupráci s pracovníkem. Proto je více a více v praxi využíván Case management, individualizují se potřeby a přání asociální služby jsou zaměřené na realizaci osobních cílů uživatelů. (Poláčková, |Dosoudilová a spol., 2005).

1.2 KOMUNITA A KOMUNITNÍ PRÁCE

Komunitní práce je metodou sociální práce, uznanou jako metoda sociální práce roku 1962 v USA Radou pro vzdělávání v sociální práci (Gojová, 2006). Komunitní práce je jeden ze způsobů, který pomáhá sociálním pracovníkům s aktivizací, participací a zplnomocňování lidí v jim blízkém prostředí, zároveň jim pomáhá řešit témata, která přesahují jednotlivce.

Na pojem komunita můžeme nahlížet z dvou rovin a to komunita, jako společné teritorium, tedy život na společném území (ulice, obec, kraj, stát), nebo komunita, jako společný zájem (spolek, etnikum, zdravotní znevýhodnění aj.) (Navrátil, 2001).

Pro komunitní práci je specifické, že společné cíle, potřeby i proces definuje celá komunita, je expertem na svoji situaci, aktivně se účastní řešení a komunita vlastní výsledek. L. Thomasová, M. K. O'Connorová a F. Nettingová definují tři hlavní směry komunitní práce a to tradiční, jejímž cílem je udržet a posílit strukturu a organizaci stávající komunity. To směřuje koordinaci, plány i realizaci komunitní práce. Jejich praktické využití je v tvorbě akčních a komunitních plánů, nebo projektů. Dalším směrem je kooperativní směr, cílem komunitní práce je rozvoj komunity a podpora porozumění získané prostřednictvím rozmanité participace a spolurozhodování při řešení společných témat. Komunitní práce motivuje a povzbuzuje k hledání nových řešení a kompromisů, to vede ve výsledku k rozvoji komunity. Třetím směrem je radikální komunitní práce. Její strategií je mobilizace a aktivizace znevýhodněných osob, komunitní pracovník aktivizuje a je v roli obhájce, cílem je osvobodit marginalizované skupiny hlavně formou změn ve způsobu rozdělení moci ve společnosti. Všechny tři směry se mohou různě prolínat a výzkum také ukázal, že společná komunitní práce od plánování až po řešení a kompromisy přináší zlepšení vztahů uvnitř komunity, intenzivnější zapojení komunity. Pro jednotlivce pak uspokojení, zvýšení sebevědomí, efektivitu v řešení problémů a zvýšení komunitní soudržnosti a občanské angažovanosti.

Komunitní práce je jedinečná metoda sociální práce, která podporuje využívání vlastních zdrojů a dovedností, propojení se zdroji společnosti, zvyšuje kompetence lidí v komunitách v definování svých potřeb a způsobů, jak je naplnit. Podporuje vzájemnost a porozumění.

1.3 KOMUNITNÍ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

Podle Navrátila (2001) je práce komunitního pracovníka vysoce profesionální činností, která je součástí speciálního studia sociální práce. Kompetence, které jsou pro komunitní práci důležité, jsou souborem znalostí, dovedností, postojů, které se upevňují praxí, seberozvojem a sebevzděláváním, které je celoživotní. Speer a Christens (2014) ještě doplňují individuální kompetence, díky kterým je komunitní sociální pracovník schopen naslouchat potřebám jednotlivců, ale i komunity jako takové, dokáže vnímat a respektovat kulturní a náboženské rozdíly a odlišnosti a přizpůsobit tomu své vyjadřování. Další kompetencí je schopnost budovat a prohlubovat vztahy, sem patří hlavně schopnost jednat poctivě, budovat důvěru a přijetí, být empatický. Pokud pracovník porozumí příčinám, má důvěru komunity, je schopen pochopit příčinu a pomoci ukázat potenciál komunity, motivovat ji a podpořit její schopnost nalézt a realizovat řešení každé situace a tím podpořit rozvoj občanské sounáležitosti a komunity jako takové.

Komunitní pracovník v rámci svého působení v komunitě zastává mnoho rozličných rolí a je na něj kladena velká odpovědnost při zvládnání všech níže uvedených rolí, které ho v rámci jeho práce provázejí. Podle Schuringy L. (2007) jsou nejdůležitější čtyři oblasti podpory, které komunitní pracovník musí zvládnout:

- strategická podpora, kdy pracovník učí skupinu, jak a kde hledat informace, pomáhá při plánování nejlepšího řešení, identifikaci rizik a nejvhodnějších prostředků pro dosažení plánovaných cílů,
- organizační podpora, schopnost zvládat organizaci schůzek a formování skupiny, učí lídry skupiny naslouchat a vést, pomáhá zavádět nejlepší postupy práce ve skupině
- vzdělávací podpora, kdy pracovník vede skupinu, učí ji a předává jednotlivé i společné kompetence, př. sestavování harmonogramu pro určitou práci, vedení schůzek, jednání s úřady apod.
- facilitace, tedy podpora zdravé komunikace, zajištění vhodných podmínek pro fungování jádrové skupiny (př. prostory a zajištění pomůckami) a schopnost vést a usměrňovat dialogy mezi jednotlivými členy a hledat společná řešení.

V rámci jednotlivých oblastí, kde komunitní sociální pracovník vystupuje, plní mnoho rolí, které se občas překrývají. Sociální komunitní pracovník je tak komunikátorem, inovátorem, facilitátorem, mediátorem, průvodcem, komunikátorem, obhájcem, vzdělavatelem, zmocňovatelem, ale hlavně a to vždy partnerem a spolupracovníkem jednotlivce i skupiny.

2. LEGISLATIVA OBCÍ A TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE

2.1 PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB NA OBCÍCH

Zákon o obcích (obecní zřízení) č. 128/2000 vymezuje v § 1 *Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce.* Dále je základně vymezeno v § 2 (1) *Obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.* (2) *Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.*

Pro zajištění všestranného rozvoje a potřeb svých občanů samosprávné celky realizují komunitní plánování služeb na svých územích, pro tento účel se spojují malé obce v Místní akční skupiny, nebo Mikroregiony, jejich činnost pomáhají koordinovat komunitní plánovači obcí s rozšířenou působností a kraje.

Plánování sociálních služeb na krajské a obecní úrovni je zakotveno v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. Na rozdíl od krajské úrovně, kde je plánování povinné, obce zpracovávají střednědobé plány sociálních služeb mohou. Povinností ale je spolupráce s krajem při přípravě a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb na území kraje a sdělovat kraji informace o kapacitě sociálních služeb, které jsou potřebné pro osoby na území obce a zároveň spoluvytvářet podmínky pro jejich zajištění. Aby mohli obce s rozšířenou působností splnit dané koordinační povinnosti na území, neobejdou se bez vhodného nástroje k pravidelnému získávání údajů a mapování situace.

Nejefektivnější je metoda komunitního plánování, v rámci které obce vytváří střednědobé plány sociálních a případně i navazujících služeb. Metoda komunitního plánování je proces, ve kterém se zpracovávají rozvojové plány, strategie a koncepce vycházející z participativních přístupů. Do procesu tvorby je vtažena, co nejširší veřejnost dané obce či lokality, pro kterou se dokumenty zpracovávají. Cílem tvorby střednědobých plánů střednědobých plánů je zavedení nových komunitních prvků, jako jsou monitorování potřeb, preventivní opatření, koordinace poskytování informací v území, návaznost nabídek a poptávek služeb, zajištění kapacit a rozvoj celého území, které vychází z potřeb obyvatel.

Pro tyto účely jsou zjednány tzv. pracovní skupiny, které vždy řeší určitou společnou oblast zájmu, př. děti a mládež, sociální vyloučení, senioři a sociální služby apod. Jednání pracovních skupin jsou otevřená všem občanům a zájmovým skupinám. Každý se může stát hostem nebo jejich novým členem. Stačí se obrátit na koordinátorku komunitního plánování či manažerku pracovních skupin. Jednotlivé pracovní skupiny vítají rovněž jakékoliv podněty pro zlepšování v sociální oblasti písemnou či elektronickou formou.

Komunitní plánování je založeno na hodnotách souvisejících zejména s principy sociálního začleňování. Jde především o zesílení dostupnosti alternativních služeb k péči ústavní, které umožní setrvat lidem v přirozeném prostředí, dále pak ke zvyšování kvality služeb a zvýšení ochrany práv uživatelů služeb a vzájemná konsolidace systémů (zdravotnictví, vzdělávání, bydlení, zaměstnávání. (Liberecký kraj, 2022).

2.2 POSKYTOVATELÉ TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČR

V České republice je hlavním nositelem poskytování sociálních služeb Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), jeho hlavním úkolem a náplní je příprava dlouhodobých systémových opatření (př. plánování sítě sociálních služeb v krajích a obcích, zvyšování odbornosti a kvality poskytovaných služeb, dotační programy pro neziskový sektor, zajištění čerpání strukturálních podpor z Evropského sociálního fondu). MPSV je zřizovatelem pěti specializovaných ústavů sociální péče.

Úkolem krajů a obcí je vytváření vhodných podmínek pro rozvoj sociálních služeb a zřízení organizací poskytujících sociální služby. Dále je hlavním úkolem informovanost, Informace o sociálních službách a jejich poskytování lze získat např. na městských, případně obecních nebo krajských úřadech (odbory sociálních věcí), v občanských nebo jiných specializovaných poradnách anebo přímo u poskytovatelů sociálních služeb. V rámci naplnění svých povinností kraje zpracovávají střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve spolupráci s obcemi na území kraje, se zástupci poskytovatelů sociálních služeb a se zástupci osob, kterým jsou poskytovány sociální služby, a informuje obce na území kraje o výsledcích zjištěných v procesu plánování. Nestátní neziskové organizace a fyzické osoby, které nabízejí široké spektrum služeb, jsou rovněž významnými poskytovateli sociálních služeb.

2.2.1 STÁT

Stát a státní orgány nejsou nositeli poskytování služeb, jejich hlavním úkolem je určovat pravidla, tvořit legislativu a zajistit organizační a ekonomické podmínky pro realizaci sociální práce. Svými zákony, vyhláškami a schváleným rozpočtem stanovuje pravidla financování, přispívá ze státního rozpočtu, připravuje podmínky pro příspěvky s evropské unie. Připravuje národní akční a strategické plány. Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) řídí a kontroluje výkon státní správy v oblasti sociálních služeb. Jeho úkolem je připravit příslušné právní předpisy, podporovat rozvoj kvality sociálních služeb. Zpracovává programová prohlášení vlády a připravuje strategické dokumenty střednědobého i dlouhodobého charakteru (př. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021– 2025). Podílí se na zvyšování odbornosti a kvality služeb s ohledem na ochranu práv uživatelů různých služeb, občanských a svépomocných komunit, tedy neziskového sektoru. Pro neziskový sektor MPSV připravuje a realizuje každoročně dotační podmínky, jejich cílem je přispívat na provoz a rozvoj služeb sociálních a návazných, které nestátní neziskové organizace poskytují.

2.2.2 ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA

V České republice (ČR) jsou územní samosprávné celky společenstvími občanů, které má právo na vlastní samosprávu. V ČR je dle zákona O obcích č. 128/2000 Sb. každá část území ČR součástí území některé obce. Zákon stanovuje, co je obec, městys, město a statutární město, jakým způsobem obec nabývá vyššího titulu (př. město). Obce jsou základními samosprávnými celky, veřejnými korporacemi, mají vlastní majetek, hospodaří podle vlastního schváleného rozpočtu a spravují své záležitosti samostatně. Obec je samostatně spravována zastupitelstvem a mezi další orgány obce patří starosta (primátor), rada obce (města), obecní úřad (městský úřad, magistrát) a zvláštní orgány obce (poradní komise apod.). Obec je vždy součástí vyššího samosprávného celku, což je v ČR kraj, ten je samostatně spravován zastupitelstvem, jeho dalšími orgány jsou hejtman, rada kraje a krajský úřad, dále pak zvláštní orgány kraje, které jsou zřízeny podle zákona. Jeho činnost vychází ze zákona č. 129/2000 Sb., o krajích a zákona č. 313/2000 Sb., o hlavním městě Praha. Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek je možné jen ústavním zákonem. Kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a občanů. V rámci přenesené působnosti vykonává i svěřenou státní správu, chrání veřejný zájem a vykonává finanční kontroly podle rozpočtových pravidel územních rozpočtů.

Stát může zasahovat do činností územních samosprávných celků jen, pokud je to nutné k ochraně zákona a pouze způsobem, který zákon stanoví.

Úkolem obcí a krajů je dbát na vytváření vhodných podmínek pro rozvoj sociálních služeb, zjišťují skutečné potřeby (př. systém komunitních plánů a strategií) a zdroje (lidské, finanční apod.) k jejich uskutečnění, sami zřizují organizace poskytující sociální služby.

2.2.3 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

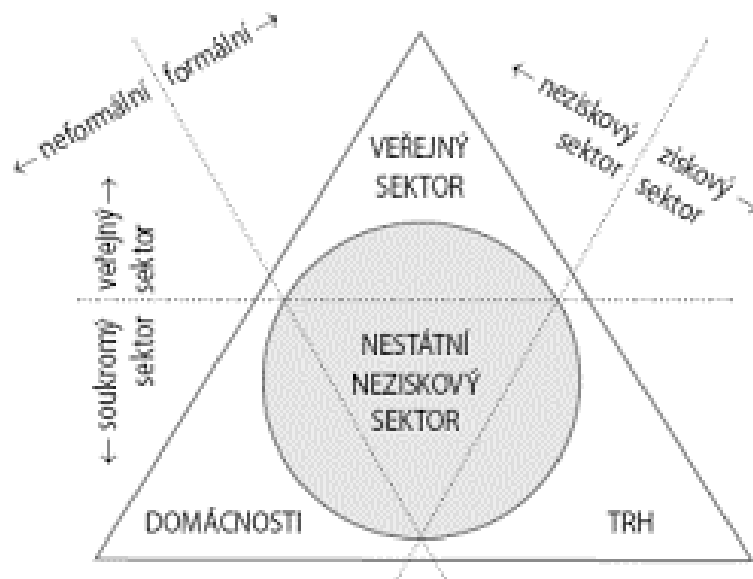
Historie nestátní neziskové sféry sahá hluboko do minulosti. U kořenů dnešních neziskových organizací stojí charita a filantropie. Charita z latinského caritatem označuje křesťanskou lásku a filantropie z řeckého philanthropos vyjadřuje lásku k lidem.

Nestátní neziskové organizace jsou formalizované struktury občanské společnosti, v současnosti nositeli svobody a demokracie, rozvoje občanské společnosti. Jsou faktorem výchovy občanů, nositeli inovací, prostředkem obrany svobod a určitou formou účasti na vládě, jsou vyrovnávacím závažím demokracie.

V ČR není označení nestátní nezisková organizace oficiálním právním termínem, přesto jde o společenský termín, který je ustálený a hojně využívaný. Z pohledu zákona č. 586/1992 Sb. O dani z příjmu, se jedná o organizace charakteru právnické osoby, které nebyly zřízeny nebo založeny za účelem podnikání a zisku, nejsou zřízeny státem ani samosprávou, jejich základním rysem je účel veřejně prospěšné činnosti.

Dle Hniličky (2021) „...neziskové organizace poskytují veřejně prospěšné služby v oblastech vzdělávání, ochrany životního prostředí, humanitární, sociální a charitativní péče, zdravotnictví, ochrany zdraví, kultury, sportu, ochrany osob, zvířat, památek a dalších obecně prospěšných aktivit.“

Nejčastěji se pro vymezení neziskového sektoru využívá pohled švédského ekonoma V. Pestoffa, tzv. Pestoffův trojúhelník (obr. 1).

Obrázek 1 Pestoffův model národního hospodářství (zdroj: <https://econ.muni.cz/> V. Pestoff, 1995)

Často jmenovaní autoři L.M. Salamon a H. K. Anheier také definují pět základních rysů nestátních neziskových organizací. Neziskové organizace jsou:

- Institutionalizované (organized), tedy mají danou organizační strukturu,
- soukromé (private), oddělené od státní správy a nejsou jí ani řízeny i když jsou často na státní podpoře závislé,
- neziskové (non-profit) ve smyslu nerozdělování zisku, některé organizace mohou vytvářet zisk, ten ale používají pro další rozvoj činnosti a naplnění poslání, vize a mise organizace,
- samosprávné a nezávislé (self-governing), mají vlastní postupy a struktury s nastavením vnitřní kontrolní činnosti,
- dobrovolné (voluntary), využívající při své činnosti dobrovolníky a to jak př. výkonem neplacené práce pro organizaci, filantropií a finanční podporou nebo čestným členstvím ve správních radách.

V ČR byla v roce 1992 založena Rada vlády pro nestátní neziskové organizace. Je stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem vlády České republiky v oblasti nestátních neziskových organizací. Rada iniciuje, posuzuje, soustřeďuje, projednává a předkládá vládě materiály, které se týkají nestátních neziskových organizací, podporující rozvoj vhodného prostředí pro jejich existenci a činnost.

Z hlediska českého práva a vymezení zpracované Radou vlády pro nestátní neziskové organizace (n.d.) jsou nejčastějšími právními formami nestátních neziskových organizací dle zákona č. 89/2012 Sb. Občanského zákoníku (NOZ):

- spolky a pobočné spolky (NOZ §214 -§302),
- nadace a nadační fondy (NOZ §306- §401),
- ústavy (NOZ § 402 - §418),
- evidované církevní právnické osoby podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- obecně prospěšné společnosti, fungující podle již zrušeného zákona č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- školské právnické osoby podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Dalším vymežujícím prvkem nestátních neziskových organizací je jejich funkce:

- servisní nezisková organizace poskytuje služby, př. služby sociální, zdravotní, humanitární pomoc, rozvojová spolupráce, pomoc při sociálním začleňování. Je to typ organizace, která přímo řeší veřejné problémy,
- advokační funkce neziskové organizace bojují za práva vybraných skupin nebo vymezených veřejných zájmů, př. ochrana životního prostředí, ochrana lidských práv a práv menšin, ochrana zvířat. Mají význam hlavně v prosazování principu rovnosti a nediskriminace,
- filantropické nestátní neziskové organizace poskytují dary a granty, zástupcem jsou hlavně nadace a nadační fondy,
- zájmové, tedy př. sport, volný čas, komunitní spolky, dobrovolní hasiči, zahrádkáři, myslivci a jiné, které se zaměřují na organizování zájmové činnosti, jsou nejpočetnější skupinou v rámci neziskových organizací a jejich činnost je postavena na členském principu.

Závěrem celý neziskový sektor má důležitou roli při výkonu terénní a komunitní sociální práce na malých obcích. Různá zájmová sdružení pomáhají v rámci sousedské výpomoci, pomoci při mimořádných událostech, nebo organizaci terénní péče. Jsou významným nejen morálním pilířem občanské společnosti v České republice.

2.3 CASE MANAGEMENT V TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCI

Dlouhodobá péče v přirozeném prostředí klienta přináší mnoho životních situací a dalších komplikujících aspektů, které jsou s tímto fenoménem spojené, př. nedostatečná informovanost, nedostatek finančních zdrojů, potíže v interakci s různými subjekty, vlastní zdravotní potíže a komplikace, vyčerpání, vysoký věk na straně pečujících aj.

Podle Szotákové (2013) je zásadním problémem, že sociální pracovníci na obcích, zvláště malých, metody case managementu neznají. Vzhledem k neznalosti této metody a k nedostatečné legislativní opoře a širšímu začlenění case managementu do sociální práce na obecních úřadech se tato metoda jen těžko zavádí do praxe.

Janoušková a Nedělníková (2008) se zabývají možnostmi využití case managementu při péči o osoby, které sociální a další navazující pomoc potřebují. Zásadní důvod vidí v tom, že se jedná o osoby, které se potýkají s vážnými nemocemi, jako jsou např. sociální a psychické problémy, ty vyvolávají komplikace a vážné problémy:

- nerovnováha poskytování služeb, které nereflktují kombinované potíže klientů,
- služby jsou fragmentované, dezintegrované a bez plynulé návaznosti,
- klíčové služby jsou vytvářeny pro klienty, kteří jsou „snadno zařaditelní“, potřební klienti s kombinovanými potřebami systémem propadají,
- dobrovolníci, neformální pečující, přátelé a rodina nejsou dostatečně zapojováni,
- Nerovnováha mezi náklady a efektivitou služeb.

Case management je metoda, která je individuální a je prováděna s konkrétním cílem, tedy plánováním a řízením procesů, vlastní odpovědností. Podle Stuchlíka (2001) vždy záleží na daném subjektu, co bude považovat za výhodu či nevýhodu. Dělení výhod:

- dostupnost, dobře nastavený systém jednoznačně nastavuje parametry tak, aby byly přehledné, je jednoznačně stanoveno, kdo a koho kontaktuje,
- kontinuita, case manažer je v dlouhodobém kontaktu s klientem, a to i v období remise, proto může zachytit počínající relaps onemocnění, stavu klienta a také pomoci zvolit nejlepší způsob řešení,
- Koordinace, case manažer nastavuje a odpovídá za komplexnost služeb ve vztahu s potřebami klienta,

- přizpůsobivost, case management nabízí klientovi individuální přístup, který ohleduplně a vnímavě reaguje na okamžité i dlouhodobé potřeby klienta. Některé systémy case managementu nabízejí i možnosti case manažerovi disponovat finančními prostředky na nákup potřebných služeb,
- výkonnost, vyvážené finanční plánování na krytí skutečně přínosných potřeb a aktivit, vyloučení zbytečných služeb,
- efektivita, která se dále dělí dále na:
  - o efektivitu vstupů, kam jsou zařazeny všechny služby v plném rozsahu a hodnotí se schopnost spolupráce při poskytování,
  - o technickou efektivitu, kde se hodnotí schopnost využít dostupné prostředky k dosažení konkrétních cílů,
  - o horizontálně cílenou efektivitu, ta posuzuje, zda servis kontaktuje všechny potenciální klienty
  - o vertikálně cílenou efektivitu, sleduje a určuje kvalitu poskytované péče své skupině a efektivní předávání ostatních klientů do péče služeb odpovídajících jejich problémům,
  - o efektivitu výdajů, case management je procesem sběru dat o individuálních potřebách klienta včetně nastavení prostředků pro jejich naplnění, manažeři tak mají výhodnou pozici pro hodnocení tohoto bodu

Nepustil (2011) uvádí, že: „Často zapomínáme, že lidem, kteří nás – pomáhající pracovníky – vyhledají, už většinou někdo pomáhá. Může to být někdo z jejich rodiny, kamarádka, kolega anebo jiný sociální pracovník. Navíc mají často v okolí někoho, kdo jim může pomoci. Anebo naopak někoho, kdo zlepšení jejich situace vytrvale brání. Vlastně někdy zapomínáme na to, že klienti vůbec nějaké okolí mají.“

Povinností case managementu je poskytovat klientovi komplexní, účelnou a jasně zacílenou odpovídající podporu. Jedná se o individuální, intenzivní a dlouhodobou práci s klienty. Pracovník se aktivně ujímá koordinace péče o vybrané klienty, provází je komunitou a různými službami na základě individuálního plánu. Případoví pracovníci z jednotlivých služeb tvoří tým, který se setkává minimálně jednou za měsíc. Účelem týmu je kreativní plánování práce s případem, řešení problémů, sdílení znalosti zdrojů a podpory členům týmu. Členové sdílejí své zkušenosti s koordinovanou péčí, snaží se vzájemně se inspirovat, doporučit si literaturu a

předat si osvědčené postupy nebo způsoby řešení určitých opakujících se situací. (Nepustil, 2011).

Výhody i nevýhody tohoto systému práce byly v ČR zmapovány kvantitativním šetřením, které organizoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí na vybraných obecních úřadech (Hubíková, 2018). K hlavním nevýhodám case managementu patří:

- nízká úroveň proškolení zodpovědných pracovníků
- nefunkčnost propojení multioborových týmů
- přetíženost pracovníků příslušných sociálních odborů jinou prací
- nefunkční předávání informací mezi jednotlivými subjekty
- není metodická podpora při využívání case managementu
- chybí jasné vymezení způsobu vedení administrativy

Dustin (2007) uvádí, že case management vznikl v Severní Americe jako odklon od institucionální péče směrem ke komunitně a individuálně zajištěnému poskytování sociální a zdravotní péče. Od počátku bylo hlavním úkolem, aby byl systém životaschopný a mohl se rozvíjet, k tomuto bylo nutné hledat nákladově efektivní alternativy hlavně pro lidi, kteří potřebovali dlouhodobou péči s komplexním zajištěním.

2.4 NEFORMÁLNÍ PÉČE KOMUNITY

Jak popisuje časopis *Revue pro sociální politiku a výzkum* (MPSV, 2017) je definována neformální péče, jako poskytování podpory, pomoci a péče osobě závislé na pomoci a podpoře jejími blízkými rodinnými příslušníky, příbuznými, nebo známými. Odhady v ČR hovoří o cca 250 - 300 tisících neformálních pečujících. Jak uvádí výzkum Klímové Chaloupkové (2013) osoby blízké tvoří až polovinu pečujících. Ve výzkumu také vyšlo, že téměř 2/3 dlouhodobé péče vykonávají ženy ve středním až raném důchodovém věku, tedy mezi 35 – 64 lety. Různé studie a odborné články (Colombo et al. 2011; Vitaliano et al. 2003; Marks et al. 2002) poukazují, že je péče o člena rodiny často spojena s nutností omezení zaměstnání, někdy i s nutností zaměstnání ukončit a věnovat se pouze péči o blízkého. Přičemž péče o blízkého je zatížena psychickým a fyzickým vypětím, zhoršením psychického a fyzického stavu, zdravotními obtížemi a také vzniku nežádoucích sociálních událostí (př. chudoba, izolace apod.). Větší dopady cítí osoby pečující o nejbližší, na zhoršení psychického i zdravotního stavu má podíl intenzita péče, sdílení péče v rámci rodiny, finanční stabilita rodiny a soudržnost členů

rodiny. Na druhou stranu má neformální péče významný přínos a to společenský i ekonomický, přispívá k mezigenerační solidaritě a soudržnosti rodin. V oblastech s vysokou mírou nezaměstnanosti může významně podpořit trh práce snížením tlaku na pracovní pozice.

Jak uvádí Šáchová (2016) je v současnosti fenoménem právě neformální péče a snaha o její systémové zařazení do sociální politiky. Její nynější vzestup a popularita je způsobena dle autorky hlavně zvyšujícím se věku dožití populace a zároveň snižující se porodnosti.

Neformální péči můžeme dělit z hlediska oblasti pomoci př. zdravotní, sociální, emociální nebo z hlediska intenzity pomoci. Z pohledu intenzity a naléhavosti se nejčastěji podle Jeřábka (2005) dělí neformální péče na tři stupně:

- podpůrná péče, občasná výpomoc, která je nepravidelná, např. zajištění oprav v domácnosti, doprovod k lékaři apod.,
- neosobní péče, která zahrnuje pomoc s denními aktivitami života, ale nesouvisí s přímou osobní péčí, př. výpomoc v domácnosti, nákupy, zajištění administrativní pomoci,
- osobní péče je pomoc se základními denními aktivitami, časově, fyzicky i psychicky nejnáročnější, která má většinou každodenní charakter, př. pomoc s jídlem, osobní hygienou, vyprazdňováním apod.

Jako oblast, která je velmi zanedbaná a podceněná v oblasti neformálních pečujících je sdílení péče, která, jak Šimoník (2015) uvádí, způsobuje i maximální vyčerpání hlavně dlouhodobě neformálních pečujících. V této oblasti by všichni uvítali větší míru edukace a pomoci se zvládnutím sdílení péče. Chaloupková (2013) se naproti tomu zamýšlí nad závislostí míry poskytování neformální péče na socio-demografické charakteristice, ekonomickém statusu a rodinné situaci. Podrobná analýza dat ukázala, že neformální pečující jsou ve velké většině ekonomicky aktivní lidé, kteří se snaží skloubit péči o blízkou osobu a zaměstnání. Jednou z možností pomoci neformálním pečujícím je sdílená komunitní práce.

Podstatou komunitní práce je aktivizace lidí, kteří se mají stát subjekty aktivního jednání a mají přebírat kontrolu nad svými vlastními životy. K tomu používají kompetence získané prostřednictvím zkušeností z realizace společných akcí, jejichž cílem je řešení problémů v lokalitě. (Janoušková, 2008). Podle Slezáčkové (2012) brání rozvoji posttraumatických stavů právě podpůrné skupiny, které pozitivně ovlivňují prožívání stejných pocitů, nejen vyčerpání,

bezmoc, smutek, ale také naději, lásku, soucit, optimizmus a společně poté mohou prožívat sounáležitost, což je velice ozdravné.

Šťastná (2016) používá interpretaci vyvážené komunity podle Gardnera (Gardner, 1999), vyvážená komunita je charakterizována různorodou jednotou, společným základem sdílených hodnot, vyznačuje se vzájemnou péčí, důvěrou a týmovou prací, s rozvinutou vnitřní efektivní komunikací, usnadňuje lidem účast na veřejných věcech, vytváří si vlastní identitu, záměry i vazby, má vyvážené institucionální uspořádání, vychovává a předává hodnoty dalším generacím a je otevřená do budoucnosti.

3. LIBERECKÝ KRAJ A JEHO MIKROREGIONY

3.1 LIBERECKÝ KRAJ

Liberecký kraj je druhým nejmenším krajem republiky, s rozlohou 3 163 km² je jeho podíl na rozloze ČR pouze 4%, jak vyplývá z dat Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního. Dle statistik k 31. 12. 2020 zde žilo téměř 443 tisíc obyvatel. Liberecký kraj leží na severu České republiky, sousedí na západě s Ústeckým krajem, na jihu Středočeským krajem a na jihovýchodě s krajem Královehradeckým. Jeho severní hranice je hranicí státní s Německem a Polskem. Liberecký kraj je převážně hornatý, zahrnuje sever České kotliny, východní část Lužických hor, Jizerské hory a západní Krkonoše včetně krkonošského podhůří. Nejvyšším bodem je v Krkonoších Kotel (1435m n. m.), nejnižší bod je na řece Smědé vyústění na Frýdlantsku při hranici s Polskem (208m n. m.). Vodní toky na území kraje tvoří povodí Ploučnice (západ), Jizery (východ) a Lužické Nisy (sever). Pro své vydatné zásoby povrchových i podzemních vod je Liberecký kraj významným a perspektivním zdrojem pro užitkovou a pitnou vodu, své významné využití mají i minerální prameny a rozsáhlá naleziště rašeliny. Nerostné bohatství kraje tvoří významná ložiska nerudných surovin př. sklářské a slévárenské písky, stavební kámen a šterkopísek, karbonatické suroviny a uranové rudy.

Z hlediska administrativního členění je Liberecký kraj tvořen okresy Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa a Semily. Kraj má celkem 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 21 obcí s pověřeným obecním úřadem, ve svém obvodu má 215 obcí, z nichž je 37 měst 2 statutární města. Největšími městy jsou Liberec, Jablonec nad Nisou a Česká Lípa.

V Libereckém kraji je celkem 28 mikroregionů, postupně vznikaly od roku 1998 a jsou malé. Některé svazky zasahují do jednoho, nebo více okresů, jiné jsou pouze v jednom okrese. Celkově je pět svazků na Českolipsku, osm je jich na Jablonecku, deset je jich na Semilsku a devět jich je na Liberecku. Mikroregiony, nebo také svazky obcí vznikají na základě zákona č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích, jsou právnickou osobou, která vzniká smlouvou o vytvoření dobrovolného svazku obcí a zanesením do registru svazku obcí vedeného krajským úřadem.

Mikroregion má voleného předsedu, který je statutárním orgánem mikroregionu, jeho úkol je řídit se Stanovami, které připravil a které schválila členská základna. Tu tvoří zástupci všech obcí, které členy mikroregionu jsou.

Správní obvody obcí s rozšířenou působností

Liberecký kraj

- hranice okresu
- obec s rozšířenou působností (III)
- hranice SO ORP
- pověřený obecní úřad (II)
- hranice obce

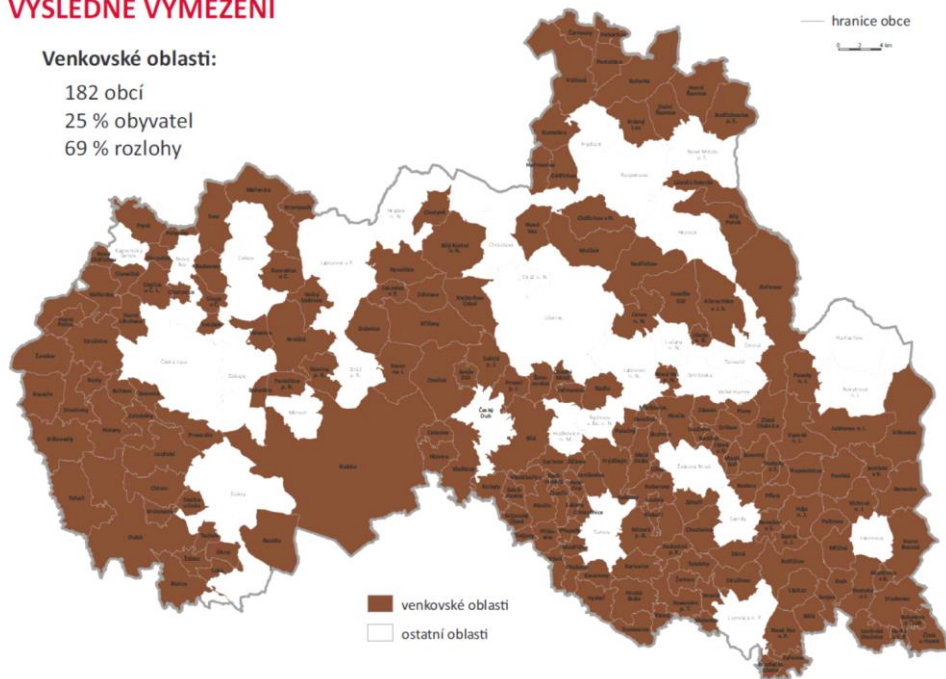

Obrázek 2 SPRÁVNÍ OBVODY ORP V LIBERECKÉM KRAJI (zdroj: ČSÚ, 2016)

VÝSLEDNÉ VYMEZENÍ

Venkovské oblasti:

- 182 obcí
- 25 % obyvatel
- 69 % rozlohy

Obrázek 3 VYMEZENÍ VENKOVSKÝCH LOKALIT LIBERECKÉHO KRAJE (zdroj: Liberecký kraj, 2021)

Z ekonomického hlediska je Liberecký kraj jeden z nejhůře postavených regionů České republiky, jak vyplývá z dokumentu Strategie rozvoje Libereckého kraje 2021 – 2027. Na tomto nepříznivém limitujícím ukazateli se podílí malá velikost kraje, umocněná přírodními podmínkami a malou populační velikostí. Na druhou stranu ačkoliv je Liberecký kraj i populačně druhým nejmenším krajem v republice je z hlediska věkového průměru krajem jeden z nejmladších.

Dominantní průmysl v kraji pozitivně ovlivňuje výši průměrných mezd, kraj patří k nejvíce zalesněným, což ovlivňuje nízkou míru zemědělské půdy a vysvětluje i fakt, že více než tři čtvrtiny obyvatel kraje žijí ve městech, což představuje v rámci České republiky nadprůměrnou hodnotu.

LIDÉ A VEŘEJNÉ SLUŽBY

Ukazatel	Hodnota za LK	Srovnání s ČR	Pořadí LK v rámci ČR
Počet obyvatel (2019)	443 690	4,1 % (P)	13.
Průměrný věk obyvatel (2019)	42,3 let	42,5 let (H)	4. (↑)
Celkový přírůstek počtu obyvatel na 1000 obyvatel (2019)	3,0 ‰	4,1 ‰ (H)	8.
Počet žáků a studentů (školní rok 2017/2018):			
základní školy	40 722	4,4 % (P)	13.
gymnázia	3 984	3,1 % (P)	13.
odborné vzdělávání	10 874	3,9 % (P)	13.
vysoké školy	5 543	2,2 % (P)	11.
Počet lékařů na 1000 obyvatel	3,9	4,7 (H)	12.
Počet lůžek v nemocnicích na 1000 obyvatel	5,5	5,7 (H)	6.-7.
Průměrný měsíční starobní důchod	12 301 Kč	12 435 Kč (H)	6.
Počet lůžek v domovech pro seniory	1 028	2,8 % (P)	13.
Počet registrovaných trestných činů na 1000 obyvatel	20,5	18,1 (H)	14. (↑)
Počet mimořádných událostí se zásahy jednotek požární ochrany	5 739	4,6 % (P)	3. (↑)

Obrázek 4 POSTAVENÍ LIBERECKÉHO KRAJE V RÁMCI ČESKÉ REPUBLIKY (sledovaná oblast) (zdroj: Liberecký kraj, 2021)

Ze strategického dokumentu Libereckého kraje dále vyplývá, že sociální oblast je tvořena širokou základnou aktivit a oblastí zájmu, které jsou řešeny napříč jak neziskovým sektorem, tak veřejnou správou. Výhodou je dobrá komunikační úroveň mezi jednotlivými sektory. Vzhledem k postupujícímu demografickému vývoji i v Libereckém kraji, lze do budoucna vyvodit zvýšení potřeby zajištění zdravotních, sociálních a návazných služeb spojených s péčí.

Bude nutné opravdu pečlivě plánovat navýšení kapacit terénní, ambulantní i pobytové péče. Rovněž bude muset kraj upravit podmínky vstupu do pobytových služeb, kam budou přednostně přijímáni lidé se skutečnou potřebností a nutností intenzivní celodenní sociálně-zdravotní péče. Dalším článkem připravovaných koncepcí rozvoje bude i podpora neformální péče, tedy pečujících z řad členů rodiny či blízkých potřebné osoby. Ta je v současnosti podhodnocena, nedostatečná. V kraji je také fatální nedostatek alternativ k pobytové péči.

Kraj plánuje také nadále věnovat zvýšenou pozornost problematice sociálně vyloučených lokalit, kterých bylo v roce 2017 Agenturou pro sociální začleňování definováno přibližně 100, nejvíce jsou zatížené obce s rozšířenou působností (ORP) Liberec, Tanvald a Frýdlant, naopak existenci takových lokalit nevykazuje Jilemnicko, Turnovsko a Semilsko. Kraj vidí potenciál při zvýšené pozornosti těmto lokalitám hlavně z důvodu budoucí prevence, protože děti kopírují většinou sociální návyky a chování svých rodičů.

3. 2 MIKROREGION TANVALDSKO

Obrázek 5 MIKROREGION TANVALDSKO (zdroj: zpráva Mikoregionu Tanvaldsko, 2016)

Dobrovolný svazek obcí je právnickou osobou, obce mají právo být členy za účelem ochrany a prosazování společných zájmů. Vznik, činnost, práva občanů obcí sdružených ve svazku obcí,

upravuje zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. Obce mohou vytvářet nové svazky obcí, ale také vstupovat do již existujících svazků obcí. Členem mohou být pouze obce, kraj nikoliv. Zápis vzniku svazku je veden v rejstříku svazku obcí u příslušného krajského úřadu. K návrhu na zápis do rejstříku svazků obcí je povinné doložit smlouvu o vytvoření svazku obcí, stanovy, ve kterých jsou uvedeni první členové statutárního orgánu.

Mikroregion Tanvaldsko je dobrovolný svazek obcí v okrese Jablonec nad Nisou a okresu Semily, jeho sídlem je Tanvald, sdružuje celkem 12 obcí a byl založen roku 2000. Členy svazku jsou obec Albrechtice v J.H., město Desná v J.H., město Harrachov, obec Jiřetín pod Bukovou, obec Josefův Důl, obec Kořenov, obec Plavy, město Smržovka, město Tanvald, město Velké Hamry, městys Zásada, obec Zlatá Olešnice.

V rejstříku dobrovolných svazků obcí v Libereckém kraji je uvedeno, že hlavní činnost svazku je zaměřena zejména na výkon činností směřující k systematickému a efektivnímu rozvoji zájmového území, ochranu a prosazování společných zájmů členských obcí a jejich spolupráci při rozvíjení činností týkajících se oblasti školství, sociální péče, zdravotnictví a kultury, požární ochrany, ochrany veřejného pořádku, rozvoje cestovního ruchu, správy shromažďování a odvozu komunálního odpadu, podpory podnikání, rozvoji služeb, zajištění dopravní obslužnosti, zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod a správy veřejné zeleně a veřejného osvětlení, společného nákupu energií, koordinace významných investičních aktivit, koordinace územního plánování, administrativní činnosti.

V rámci mikroregionu vznikl projekt „*Centrum společných služeb*“, do kterého se v rámci dobré spolupráce obce zapojily. Centrum nabízí strukturovanou pomoc s realizací rozvojových záměrů a právní podporu, to uvítali zejména starostové. V rámci spolupráce svazku obcí s místní akční skupinou rozvoj Tanvaldska Centrum připravuje aktivity pro odbornou i širokou laickou veřejnost. (viz. obr. 6).

Centrum společných služeb

Mikroregionu Tanvaldsko nabízí:

PORADENSKÉ CENTRUM PRO OBCE

- ▶ pro starosty, místostarosty, zastupitele a zaměstnance obecních úřadů a pro organizace zřízené obcemi
- ▶ dotazy a informace z oblasti veřejné správy
- ▶ konzultace výběrových řízení, zpracování VZMR

PORADNA PRO OBČANY A SPOLKY

Základní poradenství pro občany a spolky:

- ▶ kam se obracet a jak postupovat
- ▶ sepsání žádostí, smluv, výpovědí atd.
- ▶ podněty a žádosti, které se týkají rozvoje území

SETKÁNÍ A ŠKOLENÍ

- ▶ organizace setkání a školení starostů a dalších volených zástupců obcí a zaměstnanců dle potřeb

PROJEKTY

- ▶ evidence projektů obcí a svazku a jejich aktualizace
- ▶ poradenská podpora při jejich realizaci

DOTACE

- ▶ vyhledávání informací o grantových programech a dotacích
- ▶ zpracování žádosti o poskytnutí dotace (LK, PRV, MMR, IROP atd.)
- ▶ vyúčtování dotací

Centrum společných služeb – důležité kontakty

Kancelář CSS Mikroregionu Tanvaldsko se nachází na MěÚ,
nám. T. G. Masaryka, 468 51 Smržovka

<p>Veronika Hůzlová tel.: 725 814 977</p>	<p>Ing. Kateřina Preusslerová tel.: 737 761 659</p>	<p>Tereza Šolcová tel.: 728 685 085</p>
---	---	---

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Svaz měst a obcí
SMO
Asociace měst a obcí

Zpoplatnění některých služeb dle ceníku.

Obrázek 6 CENTRUM SPOLEČNÝCH SLUŽEB

3. 3 MIKROREGION JIZERSKÉ HORY

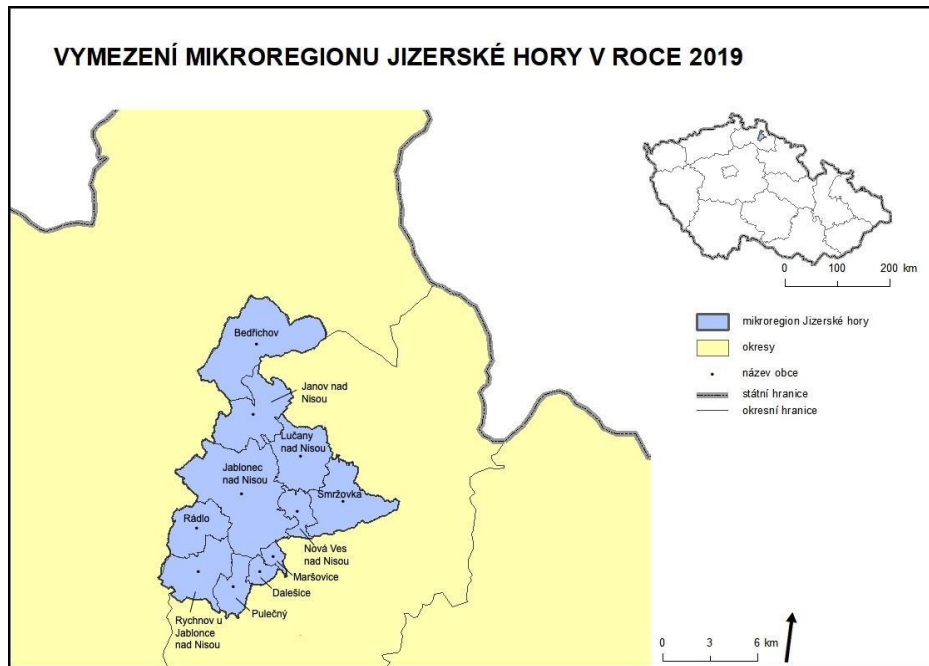
Mikroregion Jizerské hory je dobrovolný svazek obcí se sídlem v Jablonci nad Nisou. Má 11 členů, členy jsou obce Bedřichov, Jablonec nad Nisou, Janov nad Nisou, Lučany nad Nisou, Nová Ves nad Nisou, Pulečný, Rychnov nad Nisou, Smržovka, Rádlo, Dalešice a Maršovice.

Mikroregion se rozkládá na severu v pohoří Jizerské hory, celou střední část tvoří Jablonecká kotlina a na východě oblast lemuje Černostudniční hřeben, který plynule přechází v pohoří Krkonoše. Podle údajů ministerstva pro místní rozvoj v roce 2019 žilo v mikroregionu téměř 60 tisíc obyvatel.

Mikroregion Jizerské hory vznikl v roce 1999, předmětem jeho činnosti je v zájmovém území všeobecná ochrana životního prostředí, společný postup při dosahování ekologické stability, koordinace významných investičních akcí a obecních územních plánů a územní plánování v regionálním měřítku. Dále pak sladění zájmů a činností místních samospráv a společné ovlivňování výkonu státní správy, zastupování členů svazku obcí při jednání o společných

věcech s třetími osobami, vytváření, zmnožování a správa společného majetku svazku obcí, zajišťování a vedení předepsané písemné, výkresové, technické a jiné agendy jednotlivých společných akcí, propagace svazku obcí a jeho zájmového území.

Svazek obcí Mikroregion Jizerské hory je oprávněn zakládat samostatně nebo s dalšími účastníky podnikatelské a nepodnikatelské subjekty podle platných právních norem.

Obrázek 7 VYMEZENÍ MIKROREGIONU JIZERSKÉ HORY 2019 (zdroj: ArcČR® verze 4.2, vlastní úpravy)

4. VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Motivací, která mě vedla k výběru tématu sociální práce na obcích v Libereckém kraji, je pro mne souběh několika skutečností v mém životě. Původem jsem vyrostla na malé horské obci, která byla uzavřená, rozmanitá a soběstačná. Nepřijímala pomoc z venku, ale také se nedokázala vyrovnat s některými sociálními problémy, proto mladí lidé, kteří tam vyrůstali, po dovršení věku odcházeli pryč, včetně mě. Pokud se přenesu o tři desítky let dále, dvanáct let jsem řídila okresní pobočku humanitární organizace, podílela se aktivně na sociální práci nejen na úrovni okresu, ale i kraje. Dodnes jsem členem jak komunitního plánování, tak týmu pro strategické plánování kraje a jmenovaným členem komise humanitní péče, která je poradním orgánem rady statutárního města Jablonec nad Nisou. Pro mne ale zásadní je, že jsem v rámci činnosti u organizace Červený trpaslík měla možnost vstupovat do rodin, kde potřebovali pomoc a poradit s péčí, jako záchranářka Zdravotnické záchranné služby Libereckého kraje každou službu několikrát přicházím do rodin, kde jim občas zásadně měním život.

Přímo v terénu se setkávám s tím, že lidé na malých obcích často nevědí, kde a jak požádat o pomoc při péči o osobu blízkou, zůstávají na péči sami a jsou brzy vyčerpaní, často volí mezi zaměstnáním a povinností, která je váže k blízkému, izolují se a ztrácejí sociální vazby. Na druhou stranu jsou některé obce spíše satelitního charakteru a pomoc nehledají v místě, ale prostřednictvím internetu a sociálních sítí. O otázce dostupnosti v místě bydliště vůbec neuvažují. Okruh sociální práce, který mne zajímá je dopomoc pro osoby se sníženou soběstačností, tj. propuštění z nemocnice, nemocní a zdravotně znevýhodnění bez rozdílu věku, senioři.

Začala jsem si pokládat otázku proč je praxe tak rozdílná a jaké sociální problémy vlastně lidé na malých obcích v našem kraji řeší. Každý člověk je jiný a já si pokládám otázku, zda při řešení rozhoduje věk, vzdělání občanů, jaká je role obce, jak občané vnímají podporu, informovanost z obce a jaké bariéry sami cítí.

Vybrala jsem si náš Liberecký kraj a oblast osmi obcí, ke kterým mám profesní i osobní vazbu a protože věřím, že tyto obce jsou průřezem sociálních problémů i řešení v našem kraji.

4.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem výzkumu bylo zmapovat, jaké problémy řeší obyvatelé malých obcí a ve venkovských lokalitách Libereckého kraje a jaké možnosti pomoci sami vnímají, zda jsou dle jejich názoru sociální služby a služby návazné dostatečné a dostupné.

Na základě toho jsem stanovila tyto výzkumné podotázky:

VO 01 Jaká je struktura obyvatel malých obcí, kteří potřebují využívat sociální služby?

VO 02 Jaké jsou zkušenosti obyvatel s dostupností sociálních služeb na malých obcích?

VO 03 Jaké bariéry pocítují občané na malých obcích v poskytování sociálních služeb?

VO 04 Jaká je informovanost na obcích o sociální práci a sociálních službách?

4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR

4.2.1 VÝBĚR RESPONDENTŮ

Vzhledem k charakteru mého výzkumu jsem nakonec zvolila kvantitativní výzkum a podle tohoto rozhodnutí i zvolila metodu sběru dat a výběr respondentů. Prostřednictvím různých obecných spolků a společenských aktivit jsem rozdala v osmi obcích dvou mikroregionů.

4.2.2 VÝBĚR OBCÍ

Vzhledem k osobní vazbě a znalostem regionu jsem vybrala Jablonecko a z toho obce dvou mikroregionů, tedy svazků obcí, které považuji za klíčové.

Z mikroregionu Tanvaldsko jsou to obce Zlatá Olešnice a Plavy, městys Zásada a město Smržovka. Celkově tyto obce k 1. 1. 2020 evidovaly 6216 obyvatel.

Obec Zlatá Olešnice leží přímo na hranici chráněné krajinné oblasti Jizerské hory, národní park Krkonoše je vzdálen několik málo kilometrů, má rozlohu katastru obce 1 594 ha, čtyři katastrální území: Zlatá Olešnice, Lhotka, Stanový, Návarov. Leží v nadmořské výšce 535m a

má k 1. 1. 2020 dle statistického úřadu 507 trvale žijících obyvatel, z toho: 246 mužů a 261 žen v průměrném věku 43 let. Zastupitelstvo obce čítá devět členů.

Obec Plavy leží v nadmořské výšce 403 m n.m. v údolí řeky Kamenice obklopeném ze všech stran vrcholy (Muchov, Černá Studnice, Štěpánka). Jméno dostaly od plavení dříví. Plavy byly součástí konfiskátu se statkem navarovským v r 1621. Rozloha katastru je 520 ha a má dvě katastrální území, Plavy a Haratice. Podle statistiky měla obec k 1.1. 2020 celkem 1053 obyvatel, z toho 528 mužů a 525 žen a věkový průměr zde byl 42 let. Zastupitelstvo obce má 11 členů.

Městys Zásada se nachází na úpatí Jizerských hor pod Černostudničním hřebenem v nadmořské výšce 520 m a byl na vrcholu svého významu na přelomu 19. a 20. století, kdy zde plně vzkvétal sklářský průmysl. Má katastrální výměru 612 ha a dvě katastrální území, Zásadu a Zbytky, celkově čítá 905 občanů a jeho zastupitelstvo má 11 členů.

Město Smržovka přímo navazuje sousedstvím s obcemi Jiřetín pod Bukovou, Lučany nad Nisou, Novou vsí nad Nisou, Tnavaldem, Pěnčínem a Velkými Hamry. Na rozloze 1482ha žije 3751 občanů v 1330 budovách. I nadmořská výška se v katastru mění, nejvyšším bodem je Černá Studnice 869 m n.m. a nejnižším místo řeky Kamenice 458 m n.m. Zastupitelstvo města je tvořeno 17 zastupiteli.

Mikroregion Jizerské hory je zastoupen obcemi Janov nad Nisou, Rádlo, Maršovice a městem Rychnov u Jablonce nad Nisou.

Obec Janov nad Nisou se rozkládá na 1472 ha, má čtyři části Janov n. N., Hraničnou, Loučnou a Hrabětice. Leží v nadmořské výšce 560 m n. m a je nástupním místem pro turistiku i sporty v Jizerských horách. Podle statistiky zde žilo k 1. 1. 2020 1488 obyvatel a obec má zastupitelstvo s 9 členy.

Obec Maršovice se rozkládá na 176 ha jihozápadních svahů Maršovického vrchu v nadmořské výšce 668 metrů nad mořem. Samotný Maršovický vrch se pak tyčí do výše 743 metrů nad mořskou hladinou. Slučuje dvě obecní části, Maršovice a Čížkovice. Žilo zde k 1. 1. 2020 612 obyvatel a zastupitelstvo tvoří 7 členů.

Obec Rádlo má katastrální výměru 965 ha, leží v nadmořské výšce 536 m n.m. a má 965 obyvatel. Rádlo je typicky příměstskou obcí v centrálním území Liberecké konurbace mezi městem Libercem a Jabloncem n. N. navazující na Rychnov n. N. Hluboké lesy jeho okolí podpořili zcela autonomní postavení obce, i když má spádové území Jablonce na obec vliv, jak dopravními vazbami, tak pracovními nabídkami a zaměstnáváním obyvatel obce. Zastupitelstvo obce má 7 členů.

Město Rychnov u Jablonce nad Nisou leží v nadmořské výšce 435 m n.m. na horním toku říčky Mohelky asi 4 km jihozápadně od Jablonce nad Nisou. Jeho rozloha je 1226 ha a má dvě části. Ve městě žilo k 1. 1. 2020 2845 občanů a zastupitelstvo města má 15 členů.

4.2.2 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

Pro kvantitativní výzkum jsem zvolila metodu účelového výběru respondentů, kterou jsem podpořila s pomocí zástupců obcí a místních spolků rozsáhlou depistáží v terénu. Tato činnost pro mne byla nesmírně namáhavá na čas i psychiku.

První návštěvy ukázaly bariery v poskytování informací, ať to bylo způsobeno tím, že jsem neznámý člověk, který se „vyptává a je zvědavý“, nebo skutečností, že naopak respondenty znám a oni nechtějí přede mnou „prát svoje špinavé prádlo.“ Také jsem se pokoušela získat kvalitativní rozhovory starostů a zástupců obcí. Vzhledem k jejich politickým statusům, jsem toto hned na počátku vzdala a dále jsem se věnovala jen zjištěním ze stran občanů.

Za téměř 7 měsíců se mi podařilo projít na tisíc domácností, s členy rodiny hovořit o své práci a jejím účelu. Na konci každé návštěvy jsem zanechala vytištěný dotazník k vyplnění v soukromí. Vždy jsem určila jeden následující den, kdy jsem znovu navštívila respondenty a vybrala vyplněné dotazníky do uzavřené krabice tak, aby byla zachována jejich anonymita, kterou jsem jim na začátku slíbila.

Respondentem se mohl stát každý, kdo byl ochotný se podělit o své zkušenosti a byl ochotný mi věnovat svůj čas. Za kladný přístup respondentů moc děkuji Červenému trpaslíkovi, zástupcům místních církví - duchovním, dobrovolným hasičům, Sokolům a Skautům, baráčníkům a zástupcům terénních sociálních a zdravotních služeb.

Vzor mého úvodního rozhovoru, který jsem si připravila pro respondenty v úvodu návštěvy, uvádím zde.

„Dobrý den, mé jméno je Katka Havlová, známé se/ pracuji jako humanitární pracovník/ dobrovolník/ záchranář a účel mé dnešní návštěvy je zmapovat hlavně sociální problémy, které Vám komplikují život, jaké vidíte možnosti řešení a co si myslíte, že by Vám pro ulehčení Vaší situace pomohlo. Pokud máte otázky, budu se snažit Vám je zde na místě zodpovědět.“

Následoval rozhovor, respondenti kladli otázky: *„kolik mi je let?... Mám politickou příslušnost? ... Nechci někde zneužít informace? ... Může jim tento průzkum nějak pomoci?“ ... apod. ...*

V závěru jsem končila naše setkání slovy: *„ Děkuji za čas, který jste mi věnovali, a ráda bych Vás požádala ještě o několik minut, které věnujete tomuto dotazníku. Je anonymní a data, která získám, jsou určena pro vyhotovení mé diplomové práce v oboru Sociální práce a aplikovaná psychoterapie. Jako sociální pracovník v organizaci Červený trpaslík bych se chtěla věnovat právě problémům, které z mé práce vyplynou, takže je možné, že se v budoucnosti potkáme a budu mít možnost Vám pomoci, nebo má práce poskytne podklad k tomu, aby Vám pomohl někdo jiný. A to je také účelem této rozsáhlé depistáže.“*

Připravený dotazník je v příloze. Počítala jsem, aby byl vzorek reprezentativní dle Katriaka (1976), potřebuji 7,5% respondentů z celkového vzorku počtu občanů 12126, tj. 909 respondentů, kteří dotazník vyplní. Přes opakované návštěvy a intervenci se mi nakonec podařilo sesbírat 205 dotazníků z mapovaného území v průběhu října 2022 – května 2023.

4.3 ETICKÉ ASPEKTY

Všichni respondenti byli ústně požádáni o souhlas se zařazením do výzkumu. To bylo stvrzeno i odevzdáním anonymního dotazníku.

Etika je výzvou, abychom nad tématy přemýšleli v kontextu, činili zodpovědná rozhodnutí a měli při tom osobní přesvědčení, že jednáme v danou chvíli nejlépe, jak umíme. Zákonné normy jsou přesným vymezením našich kompetencí a povinností, které jsou důkazním břemenem při soudním i mimosoudním rozhodnutí. Profesionální etika zpracovaná do kodexu je společným souhrnem zákonných norem i osobní etiky.

Osobně jsem si po celou dobu pokládala několik otázek, zda jsem si nevymezila až příliš ambiciózní úkol, jestli to pro mne z důvodu osobní angažovanosti nebude příliš zatěžující, podaří se mi sehnat reprezentativní vzorek obyvatel, není časová náročnost pro mne až příliš zatěžující, vzhledem k mé práci, nemohu poškodit respondenty planými očekáváními? I z toho důvodu jsem si sama stanovila několik pravidel:

- utvořit si pevnou časovou osu, které se budu držet
- i spolupracující osoby informovat, že jde pouze o druh výzkumu, ne přímo nabízené pomoci,
- dodržovat základní pravidla psychohygieny – pobyt na čerstvém vzduchu, aktivitu, odpočinek,
- být upřímná k ostatním i sobě, pokud se mě nějaký příběh příliš dotkne, přiznat si to,
- nepoužívat interní informace v rámci své účasti v humanitních komisích města a kraje.

Přílohou přikládám všechny získané dotazníky, ačkoliv dle matice není můj vzorek reprezentativní, protože 205 respondentů z celkové populace 12126 osob je 1,16%, nikoliv 7,5% (909 respondentů), vypovídá mnohé o potřebách v regionu. Dalším ukazatelem je, že číslo 12 126 osob počítá i s narozenými dětmi a dospělými, kteří žijí jinde a mají v místě jen trvalé bydliště, v neposlední řadě je pak i fakt, že v rámci návštěvy každé rodiny bylo v místě přítomno většinou více osob (jaderná rodina, blízcí příbuzní, sousedé) a dotazník vyplnil jen jeden z přítomných.

Věřím, že každý vyplnil dotazník dle svého nejlepšího svědomí, odstoupit od kvalitativního výzkumu jsem se rozhodla proto, že respondenti sami přiznali, že rádi pomohou a data o svém životě, problémech a jejich řešení budou sdílet, ale jen anonymně.

5. METODIKA

Můj výzkum byl nakonec, jak z výše uvedeného vyplývá kvantitativní, plánované rozhovory byly nahrazeny připraveným anonymním dotazníkem, ve kterém respondenti v soukromí a anonymitě odpověděli na připravené otázky. Ústně a odevzdáním dotazníků na sběrném místě vyjádřili souhlas s účastí v mém výzkumu. Celkově jsem zvolila rozsáhlou depistáž se sběrem dat a pozorováním.

5.1. METODY SBĚRU DAT

Začala jsem návštěvami v rodinách, kde působili kolegové z organizace Červený trpaslík, z.ú. a po úvodních rozhovorech jsem vyloučila možnost kvalitativního výzkumu o prožívání potřeby využít pomoci pro občany z vesnických lokalit. Lidé se rádi podělili o svá trápení a problémy, ale v žádném případě nechtěli své příběhy sdílet v rámci nahrávaných rozhovorů.

Díky společné návštěvě v jedné rodině, kde byl přítomen i duchovní, jsme našli společnou možnost, jak výzkum provést, i když jinak, tedy kvantitativně. Otec navrhl možnost vyplnit anonymní dotazník s otázkami, které potřebuji a odpovědi odevzdat jednou za týden hromadným sběrem.

Tak jsem započala v září 2022 domlouvat návštěvy v různých rodinách, na společných obecních akcích a začátkem října postupně návštěvy realizovat. S výběrem a domlouváním schůzek mi pomohlo, že jsem dlouhá léta byla v humanitární organizaci a v kraji působila, proto znám představitele obcí, duchovní, hasiče a různá občanská uskupení.

Celkově jsem připravila tři kola výběru respondentů. První kolo výběru respondentů byl cílený na rodiny, které řešili aktuálně nějakou sociální situaci a využívali sociální služby, nebo poradenství, s výběrem a prvním oslovením mi pomohli dostupné sociální a zdravotní terénní služby. V druhém kole jsem se zaměřila na respondenty, u kterých byl předpoklad nějakého sociálního problému, ale zatím jej neřešili. Respondenty mi pomohli vybrat a oslovit duchovní, kolegové ze zdravotnické záchranné služby a dobrovolníci organizace Červený trpaslík. Ve třetím kole jsem oslovila respondenty na veřejných osvětových akcích Červeného trpaslíka a dobrovolných hasičů, zde byli respondenti, kteří sociální problémy řešili, neřešili, nebo o ničem ani nepřemýšleli.

Na začátku listopadu jsem získala první vyplněné dotazníky, které se postupně rozrostly. Na konci května jsem jich měla 205 z rozdaných 290 kusů. To je 70,6% zpátky vrácených dotazníků.

Během mé návštěvy a předávání dotazníku jsem vysvětlila respondentům i jednotlivé otázky dotazníku tak, aby nevznikaly pochyby o tom, na co se ptám. Každému jsem dala i prostor, aby si dotazník sám přečetl a zeptal se na věci, které mu nejsou srozumitelné.

Můj dotazník není krátký a věnuje se i velmi citlivým tématům bariér vlastního prožívání některých událostí, také velmi popisně nabízí pojmenování sociálních problémů, což pro některé respondenty nebylo lehké.

Příkladem může být příběh staršího muže, u kterého byla ukončena kurativní léčba a byla zahájena léčba paliativní a rodina odmítla o něj doma pečovat. Zůstal v péči dobrovolníků a zdravotní domácí hospicové péče. Několik týdnů si nechtěl připustit, že jeho zdravotní stav je vážný, že je důležité zajistit odbornou hospicovou péči a i pro jeho klid dát prostor pro vyjasnění rodinných vztahů. Bylo zajímavé, pro mne velmi psychicky náročné, že při procházení dotazníku a možnosti jeho vyplnění mu některé věci došly a následně požádal o pomoc domácí hospicovou péči. V den, kdy jsem byla vyzvednout svůj dotazník, mi sdělil, že zavolal rodině a požádal je, aby přišli a všichni si promluvili. Pro mne velmi silný zážitek.

5.2. METODA ANALÝZY DAT

Ve své práci jsem využila rozsáhlou depistáž formou návštěvy, rozhovoru a prostého pozorování, sběr dat cestou anonymního dotazníkového šetření, v závěru vytvořené SWOT analýzy.

V úvodu jsem provedla krátký předvýzkum, kdy jsem počítala s využitím narativních rozhovorů s představiteli obcí. Vzhledem k tomu, že postavení starostů je politickou funkcí, odpovědi a rozhovory nebyly kvalitativně využitelné pro zpracování. To byl důvod, proč jsem od rozhovorů upustila a dále jsem se věnovala jen pohledu ze strany občanů a také zvolila dotazník, jako možnost získat plošně data, která by byla využitelná nejen v rámci oblasti Jablonecka, ale i celého Libereckého kraje. I tato myšlenka se nesečkala s úspěchem. Liberecký kraj je velmi rozmanitý, nezáleží jen na rozložení obcí a měst. Svoji roli v životě občanů hrají

vyložené lokality, dostupnost městské infrastruktury a služeb, pracovní příležitosti, turistická centra a složení obyvatel (původní obyvatelé, přistěhovalí, chataři, chalupáři apod.).

Pozorování jsem prováděla pokaždé, když jsem přišla do rodiny. Vycházela jsem z prostředí, ve kterém respondenti žili (dům – byt, vybavení, soužití apod.). Závěry pozorování uvádím i k jednotlivým zjištěním.

Dotazník jsem připravila a prošla s dobrovolníky Červeného trpaslíka, abych si ověřila, zda je vše pochopitelné a dokázala i jim vysvětlit k čemu data potřebuji. Bylo to velmi důležité společné setkání, které přineslo i nutnost změn formulace některých otázek, tak, aby byly pro respondenty pochopitelné.

Jak dlouho žijete ve své obci:

- do 1 roku   1 – 10 let   nad 10 let   celý život

Má zkušenost z komise humanitní péče je, že občané, kteří celý život žijí na jednom místě velmi těžko přijímají pomoc „zvenku“ a snaží se řešit své problémy v rámci nejužší uzavřené komunity. Naopak lidé, kteří v obci bydlí krátce, nemají s místní komunitou pouta a pomoc zvenčí vyhledávají jako první volbu. Proto jsem zvolila tuto otázku, abych si potvrdila či vyvrátila tento mýtus.

Jaký preferujete kontakt při řešení svých problémů?

- písemný (internet, chat)   telefonický   osobní

Účelem bylo zodpovědět, jaký druh prvního kontaktu, nebo žádosti o pomoc lidé preferují. Zde jsem neměla žádný předsudek a zajímal mě výsledek.

Jak vidíte informovanost v oblasti sociální politiky u Vás na obci?

- dobrá   žádná   vůbec netuším

Tuto otázku jsem musela většinou respondentům vysvětlit, protože jakmile zaslechli slovo politika, hovořili většinou o politickém uspořádání na obci. Má otázka ale byla spíše o dotazu na informovanost o možnostech, pokud někdo potřebuje pomoci s příspěvkem na bydlení, příspěvkem na péči, v nezaměstnanosti apod. Zda je možnost na obci získat relevantní odpovědi a od koho, nebo kde je hledat?

Co by se mělo zlepšit, rozvinout v oblasti sociální práce u Vás na obci?

- nic, vše je v pohodě, co potřebuji, vyhledám bez obtíží
- přístup k informacím – kontakty, kam se obrátit, koho vyhledat, když mám problém
- zajistit odborníka na obci, který bude provázet a podporovat při obtížích
- vzdělávání a osvěta, přímý kontakt, který dokáže nejen poradit, ale i pomoci
- jedno místo, kde by byly na obci všechny informace – úřady, co řeší, služby, jaké jsou, poradny a jejich dostupnost apod.

U této otázky jsem každému respondentovi říkala: „*Popřemýšlejte, máte třeba problém – vrátí se vám babička z nemocnice a potřebuje nějaké pomůcky, víte kam se obrátit? A budete-li mít více problémů (chcete příspěvek na pomůcku, na péči, sociální službu), kdo Vám poradí?*“

Využili byste služeb a pomoci externí organizace, která by pravidelně úřadovala u Vás v obci?

- myslím, že ano   myslím, že ne   stačí leták s kontakty

Tuto otázku jsem položila, protože mě zajímalo, jak a zda vůbec jsou lidé na obcích ochotni přijmout přímo v obci různé neziskové organizace, které nabízejí různé sociální poradny, služby, nebo je raději kontaktují a dojedou za nimi mimo svoji obec.

Řešili jste v rodině někdy nějakou sociální událost, která zasáhla Vás, nebo Vaše nejbližší? Můžete využít i více druhů z nabídky.

- ANO   NE (pokud ne přejděte k další otázce)

- Vyberte jakou:**
- dočasná ztráta soběstačnosti   zdravotní znevýhodnění
  - chudoba, hmotná nouze   ztráta zaměstnání, nezaměstnanost
  - dluhy, insolvence   závislosti

☐ bezdomovectví	☐ týrání, násilí v rodině
☐ péče o seniora	☐ duševní a psychické nemoci
☐ nesvéprávnost, opatrovnictví	☐ prostituce
☐ jiné – jaké:	

Zde jsem využila filtrační otázku s podotázkou, zajímalo mně, zda se respondent někdy setkal s nějakou sociální událostí a jaké jsou nejčastější sociální události, které na obcích občané řeší.

Filtr jsem zvolila i z důvodu lepší představivosti toho, co je myšleno jako sociální problém, protože si respondenti často vůbec neuvědomovali, že vlastně nějaký problém řešili. Nabídka jim tak umožnila, aby vybrali to, co je již trápilo a museli se s tím vypořádat.

Víte, kde získáte informace a pomoc při řešení své sociální situace?

- ANO   NE (pokud ne přejděte k další otázce)

Co využijete při hledání informací?

☐ sociální odbor obce s rozšířenou působností, kraj	☐ starostu a obecní úřad
☐ místní úřední desku, nebo jinou nástěnku	☐ praktický, nebo odborný lékař
☐ poradnu s místní pomáhající organizací	☐ poradnu se zástupcem církve
☐ jinou – jaké:	☐ internet

Další z filtračních otázek, která již řeší přímo informovanost ke konkrétní sociální situaci. Není to obecné dotazování a informovanost, ale přímo řešení konkrétní situace.

Pokud řešíte jakýkoliv sociální problém výše uvedený, cítíte v rámci řešení přímo na obci nějakou osobní bariéru?

- ANO   NE (pokud ne přejděte k další otázce)

Vyberte jakou:

- nechci to řešit se známými   těžko se mi mluví o mých

problémech

- stydím se   je mi trapně   je to intimní   mám strach
- o nic vlastně nejde   nechci být terčem posměchu
- o žádné vhodné službě nevím   náš problém nejde řešit, je rozsáhlý
- nemám s úřady dobré zkušenosti   nevím jak a kde se ptát

Poslední filtrační otázka se věnuje osobním bariérám respondentů. Obce jsou komunity, které bývají na jednu stranu uzavřenější a pospolité, na druhou stranu velmi citlivé na šíření citlivých údajů o jednotlivých členech komunity (osobní zkušenost). Zde mě zajímá, jaké jsou pro každého respondenta zásadní osobní bariéry při řešení jeho problému, aby bylo možno nalézt cestu, jak nabídnout pomoc bez obav.

Využili byste pomoc podpůrné skupiny v rámci řešení Vašich problémů?

- ne, na to nemám čas   ne, nechci se svěřovat
- možná, nevím   dobrý nápad

V městských aglomeracích vznikají různé podpůrné skupiny, ve kterých si členové vzájemně jsou oporou. Myslím a nemám to ničím podložené, že na malých obcích o takovou službu nebude zájem. Zde bych své přesvědčení ráda potvrdila či vyvrátila.

V případě uznané sociální události (př. žádost o příspěvek na péči, žádost o příspěvek v hmotné nouzi, příspěvek v nezaměstnanosti), víte, kam se obrátit a kde žádat o finanční pomoc?

- obecní úřad   ORP – sociální odbor (Tanvald, Jablonec n.N.)
- Liberecký kraj   úřad práce (Tanvald, Jablonec nad Nisou)
- nevím

Tuto otázku jsem položila, abych viděla všeobecný rozhled respondentů, ale nakonec jsem ji v rámci analýzy získaných dat nevyužila, protože tato informace mi z odstupu přišla nerelevantní a zbytečná.

Na závěr jen obecné osobní údaje

- Jste muž žena
- Váš věk 20 – 35 36 – 50 51 – 65 nad 66
- Vaše vzdělání základní vyučen maturita vysokoškolské
- Vaše zaměstnání zaměstnanec podnikatel bez zaměstnání student
- Bydlíte malá obec do 500 osob obec 500 – 3000 osob
 obec, město 3000 –6000 osob nad 6000

Při své práci jsem nabyla přesvědčení, že o rozhledu, způsobu řešení problémů a komunikaci mimo jiné rozhodují i faktory, jakými jsou věk a sociální status, co jsem zjistila až na konci a tak při svém výzkumu nezohlednila je i rodinný poměr, který jsem dle pozorování zjistila, že je důležitý, protože kde se na řešení problému podílí více osob, tam se jeví situace, jako lehčeji řešitelná.

6. VÝSLEDKY VÝZKUMU

Svůj výzkum jsem pojala, jako rozsáhlou depistáž, kterou jsem se snažila poctivě zmapovat problémy a jejich řešení ve vytyčeném regionu. Depistáž, popisovaná představiteli MPSV, jako soustavné, cílené, včasné vyhledávání jedinců či skupin ohrožených sociálním vyloučením nebo jinou sociální událostí v jejich přirozeném prostředí prováděné dle zákona č. 108/2006 Sb o sociálních službách, nebo zákona 111/2006 Sb. O hmotné nouzi. Výsledky své práce budu prezentovat v závislosti na cíli výzkumu, který jsem si položila na začátku své práce.

Zmapovat, jaké problémy řeší obyvatelé malých obcí a ve venkovských lokalitách Libereckého kraje a jaké možnosti pomoci sami vnímají, zda jsou dle jejich názoru sociální služby a služby návazné dostatečné a dostupné?

Ke splnění tohoto úkolu mi dopomohou dílčí podotázky:

VO 01 Jaká je struktura obyvatel malých obcí, kteří potřebují využívat sociální služby?

VO 02 Jaké jsou zkušenosti obyvatel s dostupností sociálních služeb na malých obcích?

VO 03 Jaké bariéry pocítují občané na malých obcích v poskytování sociálních služeb?

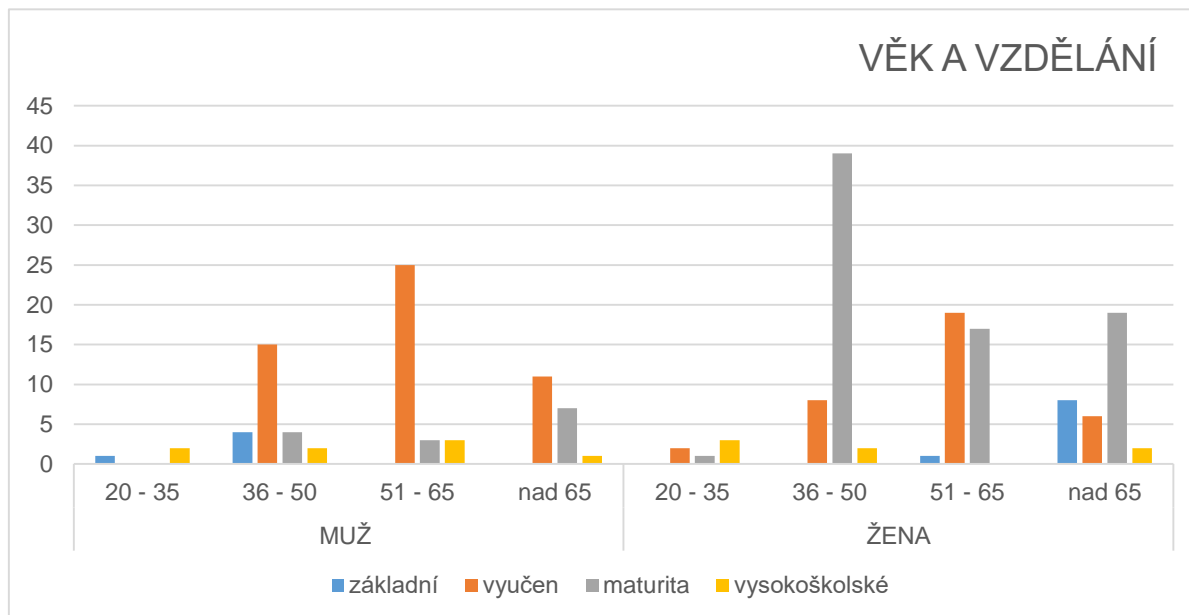
VO 04 Jaká je informovanost na obcích o sociální práci a sociálních službách?

6. 1 JAKÁ JE STRUKTURA OBYVATEL MALÝCH OBCÍ, KTERÍ POTŘEBUJÍ VYUŽÍVAT SOCIÁLNÍ SLUŽBY?

6. 1. 1. STRUKTURA RESPONDENTŮ

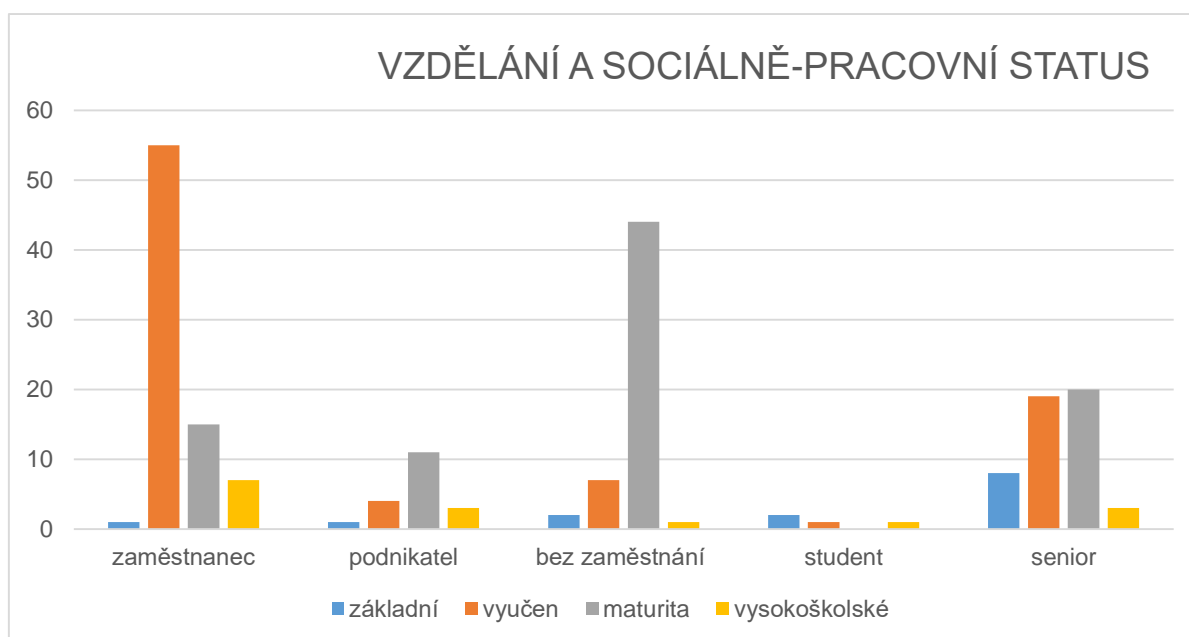
Z celkového počtu respondentů, kteří se nakonec zúčastnili mého výzkumu, a byli ochotni hovořit o svých sociálních problémech a jejich řešení, byla nejvyšší četnost zastoupení žen a to 62% respondentů, z toho 23,9% žen ve věku 36 – 50 let, 18% žen 51-65 a ženy nad 65 let 17,1%. U mužů, kteří se mého výzkumu účastnili, byla nečetnější skupina ve věku 51 -65 let, čítala 15,1% z celkového počtu respondentů. Velkou zajímavostí bylo, že v rámci výzkumu mi bylo ochotných odpovědět 88 respondentů, kteří v obci žijí celý život a 55, kteří tam žijí více

než 10 let, což tvořilo téměř 45% všech respondentů. Nejméně ochotných respondentů byli nově přistěhovalí, kteří v dané obci žili do 1 roku, těch bylo 27, tj. 13,2%.

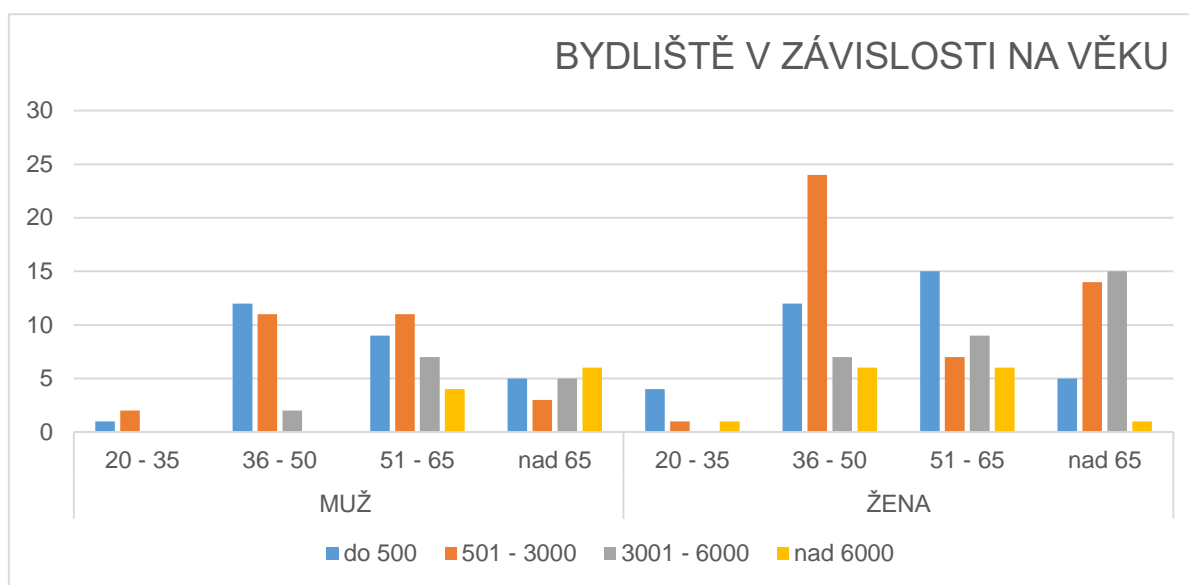
graf 1 VĚK A VZDĚLÁNÍ RESPONDENTŮ

Jak vyplývá z grafu, nejčetnější skupinou byly ženy, které mají maturitu, jejich zastoupení bylo 43,9%, druhá nejčetnější skupina byli vyučení muži 42% celkového počtu respondentů. Zajímavostí bylo, že vysokoškoláci tvořili jen 7,3% a lidé bez vzdělání 6,8% oslovených respondentů.

graf 2 VZDĚLÁNÍ A SOCIÁLNĚ-PRACOVNÍ STATUS RESPONDENTŮ

V druhém grafu sleduji závislost mezi řešením sociální situace, vzděláním a sociálně-pracovním statutem. Zde jsou nejčetnější skupinou zaměstnanci 38%, druhou nejčetnější lidé bez zaměstnání 26,3% a senioři 24,4% respondentů. Nejvíce zaměstnanců je vyučených (55 respondentů) i když v celkovém součtu tvoří 42%, což je druhá nejčetnější skupina. Zajímavé je, že lidé s maturitou tvoří 43,9% respondentů a z celkového počtu respondentů jich je bez zaměstnání 44.

graf 3 BYDLIŠTĚ V ZÁVISLOSTI NA VĚKU

Poslední graf (graf č.3) ukazuje, kde respondenti žijí. Nejméně zastoupené jsou obce a města nad 6000 obyvatel, tam tvoří respondenti pouze 11%, naopak nejpočetnější skupinou jsou obyvatelé středních a větších obcí 500 – 3000 obyvatel, tam tvoří skupinu 35,6% respondentů.

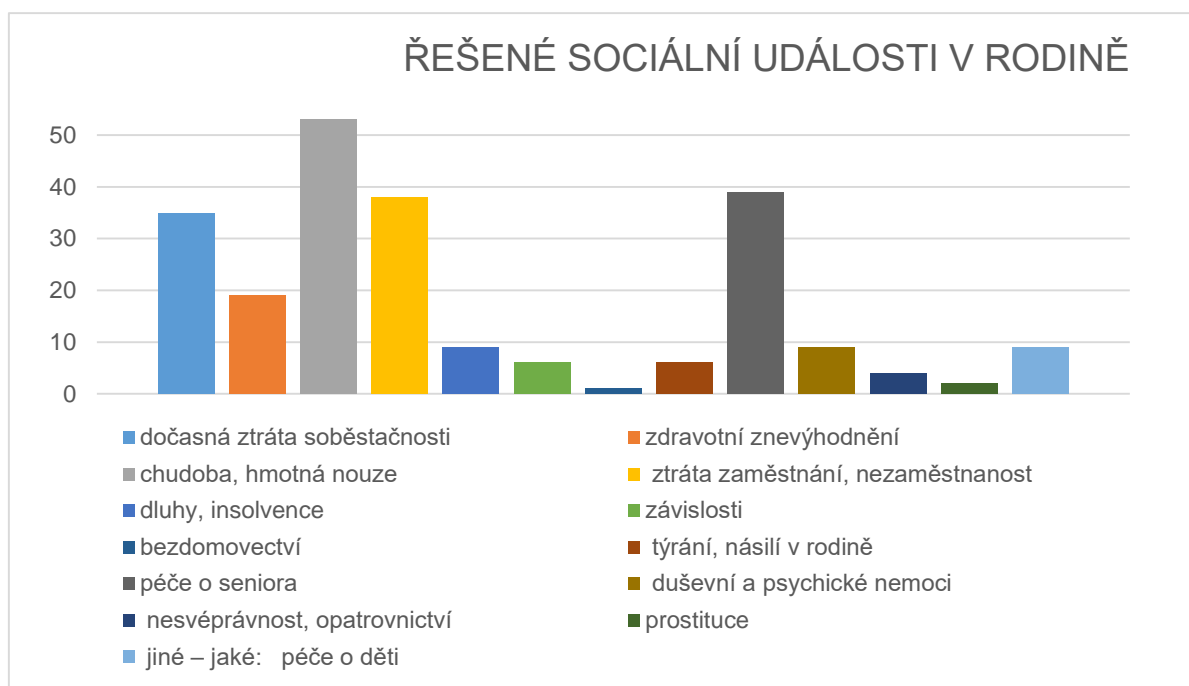
Z mého populačního vzorku respondentů mohu tedy uzavřít, že častěji řeší sociální problémy ženy (62% respondentů), nejvíce ve středním a starším věku (72 respondentů). I když se z mého průzkumu zdá, že muži méně často řeší aktivně sociální problémy (38% respondentů), je věkový rozsah podobný jako u žen (muži středního a staršího věku tvořili skupinu 50 respondentů). Celkově můj průzkum nepřinesl žádnou novinku oproti již zjištěnému, jak popisuje Novotná (2022).

Výsledkem mého pozorování během návštěv jsem poznala, že lidé, kteří mají úzkou vazbu na duchovní, jsou věřící, jsou zároveň více ochotní sdílet své názory a zkušenosti. V rámci života v podhorských a horských obcích jsem pozorovala, že pokud bylo nutné řešit sociální problém, byli zpravidla lidé nuceni i navzdory získané ekonomické nestabilitě volit mezi

nezaměstnaností s možností doma pomáhat řešit nastalou situaci, nebo pracovat a do řešení se vůbec nepouštět, protože vzhledem k dopravě do zaměstnání to nebylo možné účinně skloubit.

6. 1. 2 JAKÉ JSOU NEJČASTĚJŠÍ SOCIÁLNÍ PROBLÉMY

Na otázku: „Řešili jste v rodině někdy nějakou sociální událost, která zasáhla Vás, nebo Vaše nejbližší?“, odpovědělo 168 respondentů (82%) ANO a 37 NE (18%). Respondenti, kteří odpověděli ANO, zároveň odpověděli, že řeší, nebo řešili 221 událostí, z čehož vyplívá, že jejich problémy se kumulovali. Dle mého výzkumu se události jako jsou dluhy a insolvence, závislosti, bezdomovectví, týrání, násilí v rodině a nesvéprávnost a opatrovnictví vždy překrývaly s jinými problémy, většinou spojených s chudobou, hmotnou nouzí, dluhy či insolvenčí. (viz. obrázek č.8)

graf 4 ŘEŠENÉ SOCIÁLNÍ UDÁLOSTI V RODINĚ

Z dotazníků vyplývá, že 24% respondentů řeší chudobu a hmotnou nouzi, 18% péči o seniora, 17% ztrátu zaměstnání a 16% dočasnou ztrátu soběstačnosti, zastoupení ostatních problémů bylo pod hranicí 10%. Z pozorování při svých návštěvách jsem postřehla zajímavý fenomén, lidé, které jsem navštívila v jejich přirozeném prostředí, často vykazovali známky závislosti (zanedbaná hygiena osobní i v bytě, lahve s alkoholem na stole apod.), běžného jevu násilí v rodině (častý doplněk v rozhovoru př. „no to prostě udělá, jinak jí dám po hubě,“ apod.), nebo známky chudoby (čistá domácnost, velmi prostě zařízená, často opravovaný, různorodý postarší nábytek apod.), přesto si myslím, že v dotazníku toto minimálně 20% respondentů vůbec

neuvešlo. Vycházím z běžně dostupného faktu, že lidé žijící v určitém sociálním statusu jej nevnímají jako problém (př. alkohol, chudoba, apod.). Sociální situace, která byla nejčastěji jen samotným fenoménem bez komplikací byla nutnost řešení dočasné ztráty soběstačnosti (31 respondentů), zde se jednalo nejčastěji o proces doléčení po návratu ze zdravotnického zařízení.

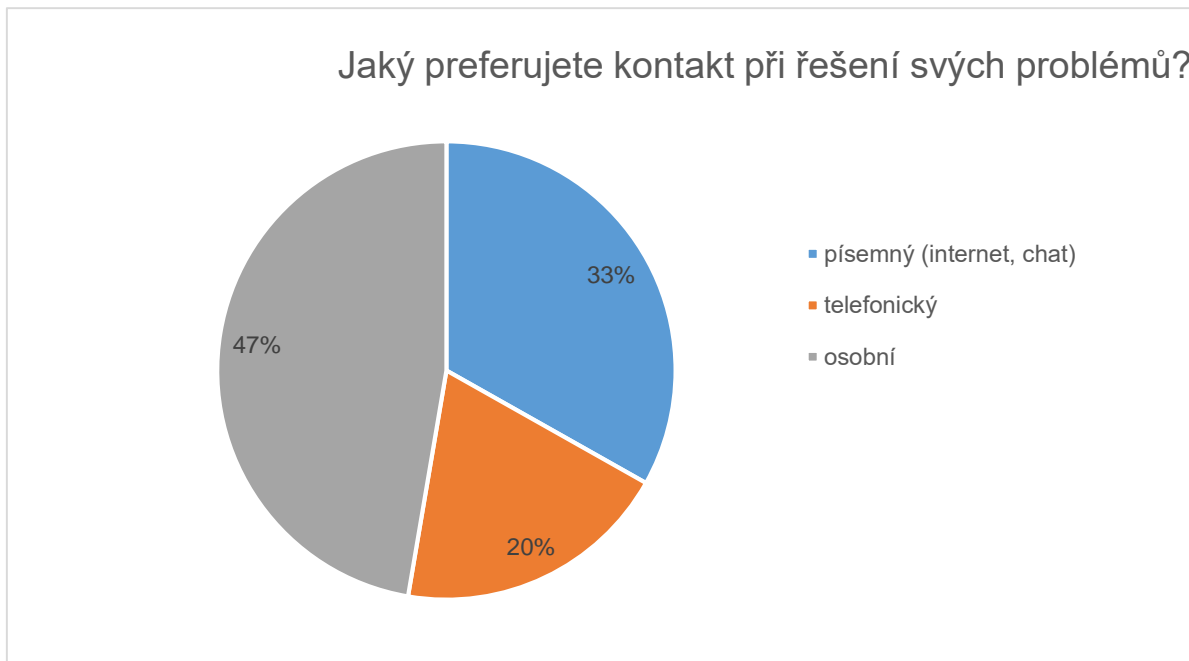
	dočasná ztráta soběstačnosti	zdravotní znevýhodnění	chudoba, hmotná nouze	ztráta zaměstnání, nezaměstnanost	dluhy, insolvence	závislosti	bezdomovectví	týrání, násilí v rodině	péče o seniora	duševní a psychické nemoci	nesvéprávnost, opatrovnictví	prostituce	jiné – jaké: péče o děti
dočasná ztráta soběstačnosti	31			3				1					
zdravotní znevýhodnění		14		1					3	1			
chudoba, hmotná nouze			14	21	4			2	7	3	2		
ztráta zaměstnání, nezaměstnanost	3	1	21	9	3	1							
dluhy, insolvence			4	3		1							1
závislosti				1	1		1	3					
bezdomovectví						1							
týrání, násilí v rodině	1		2			3							
péče o seniora		3	7						24	2	2		1
duševní a psychické nemoci		1	3						2	3			
nesvéprávnost, opatrovnictví			5						2				
prostituce												2	
jiné – jaké: péče o děti					1				1				7

Obrázek 8 KUMULOVANÉ SOCIÁLNÍ PROBLÉMY (zdroj: vlastní tvorba)

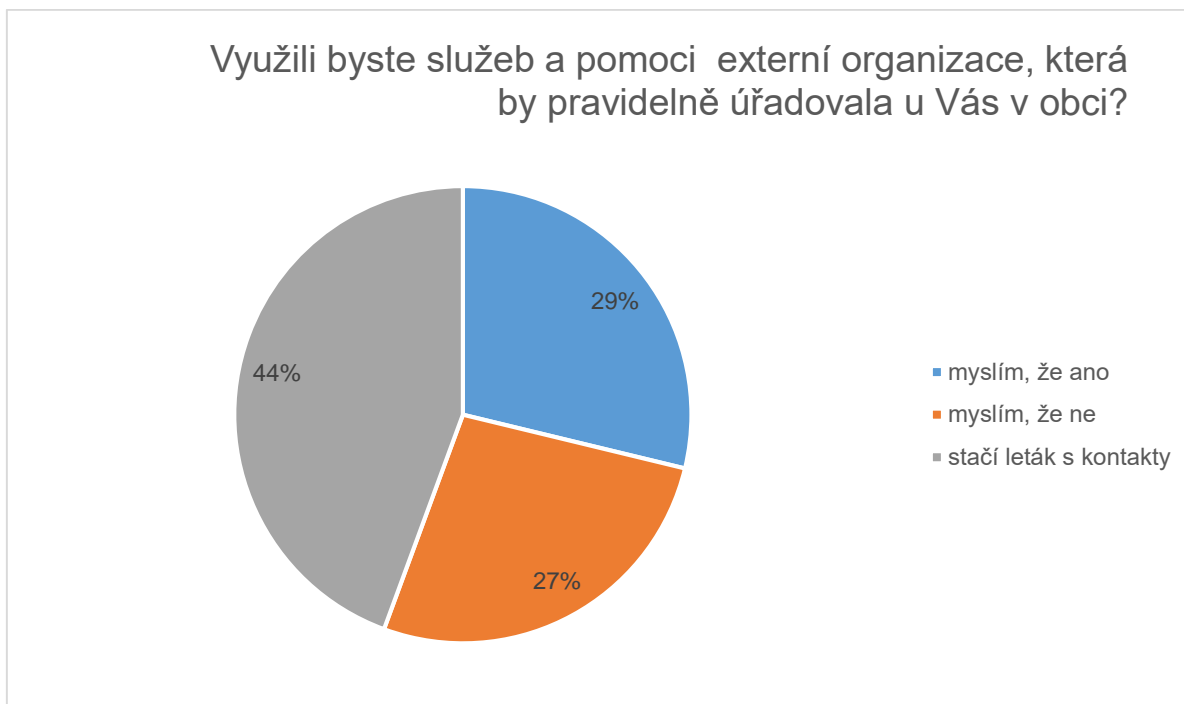
6. 2 JAKÉ JSOU ZKUŠENOSTI OBYVATEL S DOSTUPNOSTÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB NA MALÝCH OBCÍCH?

V rámci dotazníku jsem se ptala respondentů, jaký preferují způsob komunikace při svých obtížích a zda by přijali fungování stále služby nějaké externí organizace. Osobní kontakt by

volilo 97 respondentů (47%), písemnou formu prostřednictvím hlavně internetu a chatu by volilo 68 respondentů (33%) a telefonický kontakt by volilo 40 respondentů (20%). Zajímavostí je, že nejčastěji by respondenti, kteří zvolili osobní kontakt, využili pouze letáku s nabízenými službami (91 respondentů), skupiny respondentů, kteří by využili pomoci externí organizace (59) a kteří by pomoci nevyužili (55) jsou víceméně shodné. (viz graf č. 5. a 6.)

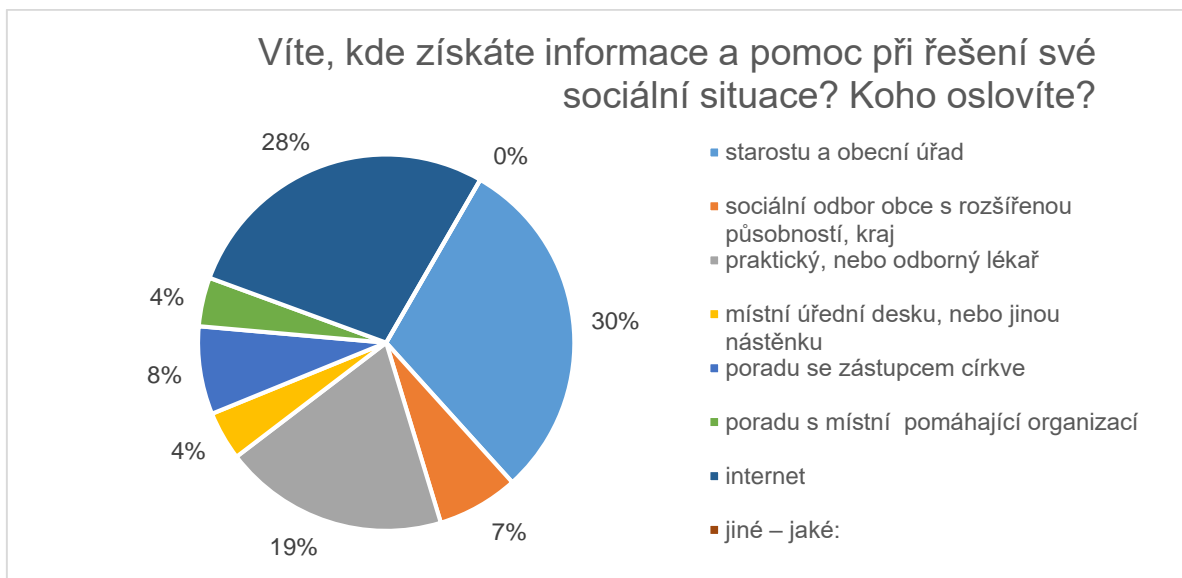
graf 5 PREFERENCE KONTAKTU PŘI ŘEŠENÍ SOCIÁLNÍ SITUACE

graf 6 VYUŽITÍ SLUŽEB EXTERNÍCH ORGANIZACÍ V OBCI

Závěry pozorování v rodinách při návštěvě. Respondenti často kombinují různé způsoby při hledání informací o svých možnostech. Nejvíce důvěřují informacím praktického lékaře, nebo faráře, další kontaktní osobou je starosta obce. V rámci svazků obcí (mikroregionů) vznikají projekty regionálního online registru sociálních a návazných služeb, kde jsou informace pohromadě. Bohužel stále mnoho rodin nemá přístup, nebo neumí hledat na internetu. Internet, jako zdroj informací volí většinou mladší respondenti s vyšším vzděláním.

Další graf (graf. č.7) zobrazuje, kde nejčastěji respondenti informace o pomoci hledají. 117 respondentů (57%) si myslí, že ví, kde hledat informace, naproti tomu 88 respondentů (43%) to vůbec neví. Z těch, kteří vědí, kde hledat našlo kombinovaný způsob hledání více než 90%, většinou kombinují informace od starosty (107 respondentů), internetu (99 respondentů), praktického nebo odborného lékaře (69 respondentů), méně často využijí poradu s duchovním (27), nebo se obrátí na sociální odbor obce s rozšířenou působností (25). Nejnižší úroveň využití informací tvoří úřední desky (15 respondentů) a přímý dotaz v dostupných neziskových organizacích (15 respondentů).

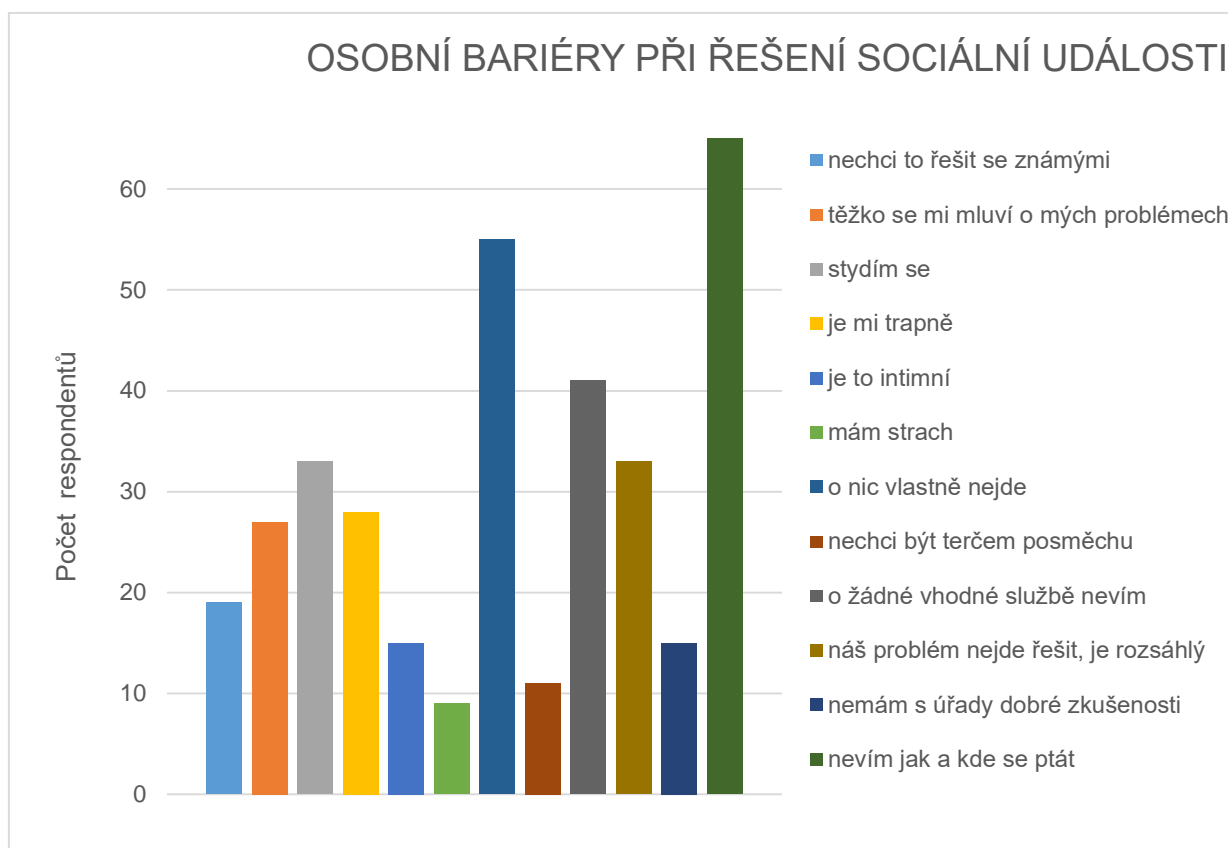

graf 7 KDE HLEDAT INFORMACE? KOHO SE PTÁT?

6. 3 JAKÉ BARIÉRY POCITŮJÍ OBČANÉ NA MALÝCH OBCÍCH V POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB?

Na otázku zda při řešení své sociální situace respondenti cítí nějaké osobní bariéry, uvedlo 155 (76%) respondentů 351 bariér v rámci vlastních pocitů. 50 respondentů žádné bariéry nepocítují (24%).

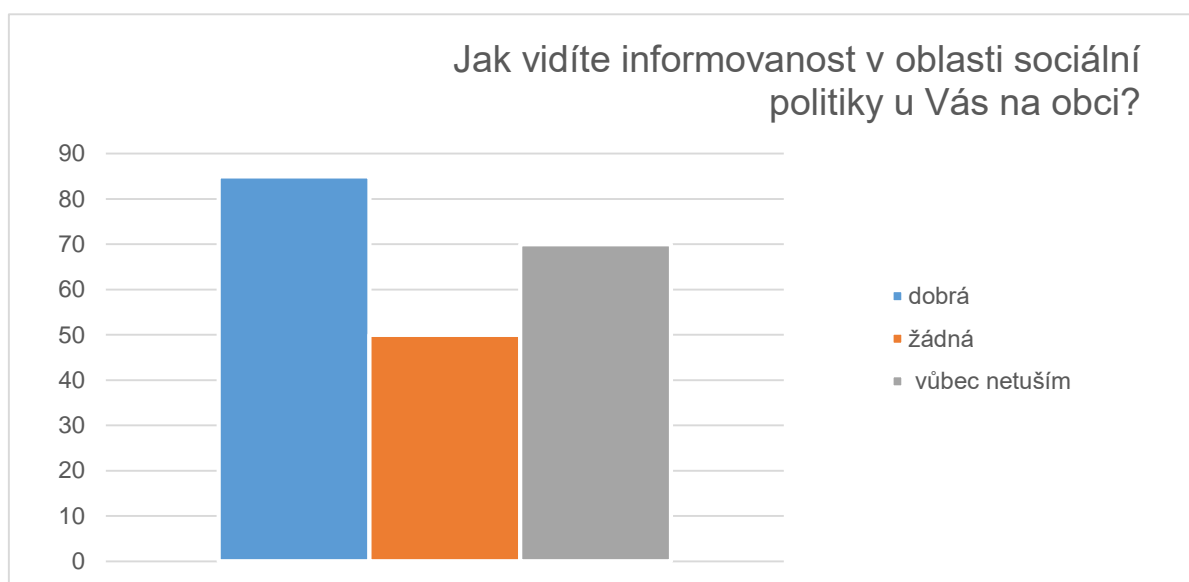
graf 8 OSOBNÍ BARIÉRY PŘI ŘEŠENÍ SOCIÁLNÍ UDÁLOSTI

Při odpovědích se nejčastěji křížili odpovědi „o nic vlastně nejde,“ (19%) s odpovědí „nevím jak a kde se ptát“ (16%). Jak vyplynulo z odpovědí, tak třetí nejčastější odpovědí bylo „o žádné vhodné službě nevím“ (12%). Osobní spíše psychické zábrany, otázky: „nechci to řešit se známými,“(5%), „těžko se mi mluví o mých problémech,“(8%), „stydím se,“(9%) „ je mi trapně,“(8%), „je to intimní,“(4%), „mám strach,“(3%), dohromady cítí 37% respondentů.

Při osobních návštěvách bylo patrné, že zvláště rodiny, které pečují o člena domácnosti, mají problémy s osobními pocity, při osobních rozhovorech více než často zaznívalo, že mají pocit, že péči nezvládají a stydí se za to. Vlastně osobní, psychické bariéry respondentů byly důvodem, proč jsem změnila způsob zjišťování informací z rozhovorů a kvalitativního výzkumu na kvantitativní s formou zjišťování dat depistáží a anonymním dotazníkem.

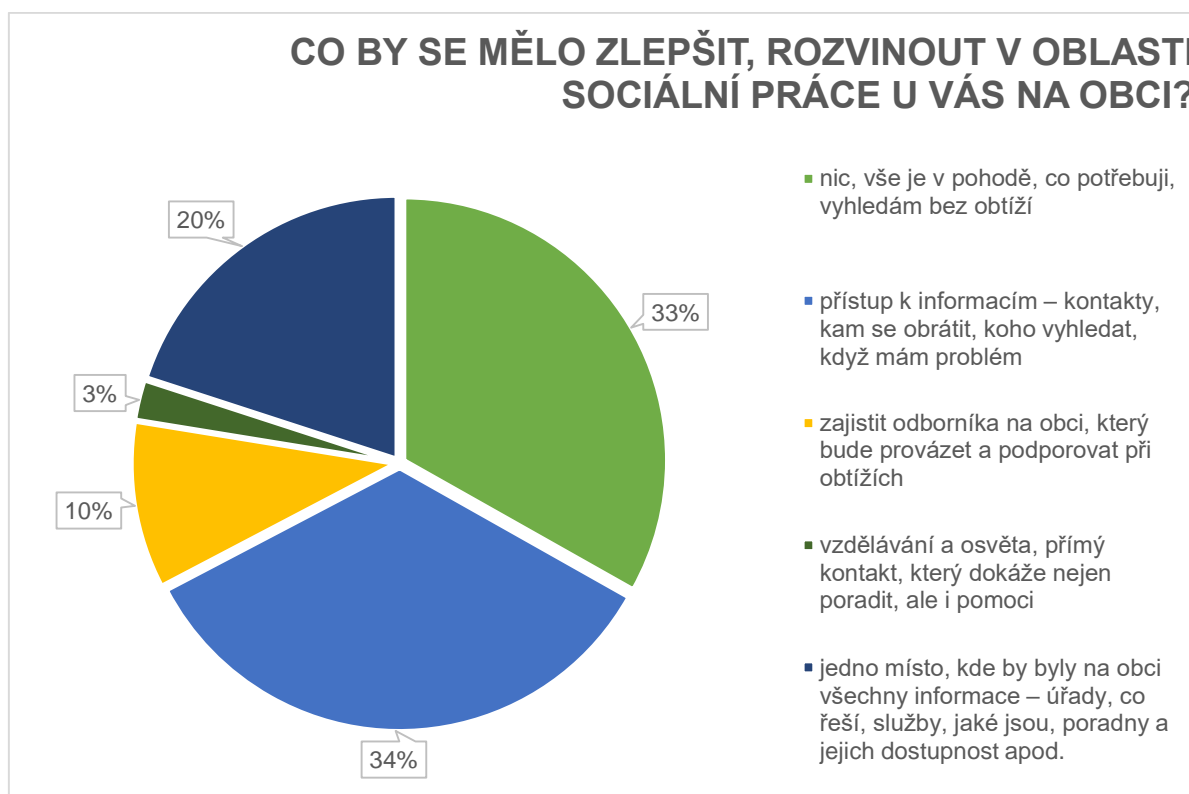
6.4. JAKÁ JE INFORMOVANOST NA OBCÍCH O SOCIÁLNÍ PRÁCI A SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH?

Otázka informovanosti obyvatel obcí zazněla v rámci dotazníku několikrát. Hlavní otázkou, kterou jsem pokládala respondentům, bylo, jako oni sami cítí informovanost v oblasti sociální politiky přímo u nich na obci (viz. graf č. 9). Z odpovědí je patrné, že 58% občanů negativně hodnotí informovanost na obci a 42% obyvatel považuje informovanost za dostatečnou. Už z výše uvedeného grafu č. 7 je patrné, že pokud někdo řeší sociální situaci, informace většinou hledá kombinovaně, tedy přímo na obci, na internetu a u svých praktických a odborných doktorů.

graf 9 INFORMOVANOST O SOCIÁLNÍ POLITICE NA OBCI

Další důležitou otázkou v rámci informovanosti bylo, zda mají obyvatelé návrh, jak by se situace mohla zlepšit (graf č. 10). 70 respondentů si myslí, že řešením by byl přístup k informacím, tedy jasné informace, pokud se něco stane na koho se obrátit, kde žádat pomoc. 68 respondentů nevidí žádný problém, který by byl nutný řešit. 41 respondentů by uvítalo, pokud by byly informace soustředěny na jednom místě přímo na obci, 21 respondentů by uvítalo odborníka na obci, který by je všemi potřebnými kroky provázel, a 5 respondentů by uvítalo větší osvětu realizovanou přímo na obci.

graf 10 ROZVOJ SOCIÁLNÍ PRÁCE NA OBCI OČIMA OBYVATEL

6.5 ZÁVĚR VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Na tomto místě se pokusím shrnout všechny výsledky, které jsem výše popsala a zároveň zodpovědět hlavní cíl mého výzkumu, tedy

Zmapovat, jaké problémy řeší obyvatelé malých obcí a ve venkovských lokalitách Libereckého kraje a jaké možnosti pomoci sami vnímají, zda jsou dle jejich názoru sociální služby a služby návazné dostatečné a dostupné?

Z mé výzkumné oblasti 8 obcí Jablonecka a Tanvaldska jsem získala postupně 205 respondentů, což nevykazuje reprezentativní vzorek, na druhou stranu v rámci úvodních návštěv byli přítomni členové rodin a tak věřím, že odpověď na můj dotazník zpracovávalo dohromady více členů domácnosti, než jen jeden.

Ze zásadních odpovědí vyplývá, že obyvatelé často řeší nějaké sociální problémy a není výjimkou, když se problémy kumulují a z jednoho primárního problému se stává postupně

řetězec. Dále z vyplněných dotazníků vyplynulo, že lidé starší a s nižším vzděláním mají větší problémy s řešením sociálních situací. Hůře vyhledávají informace, mají více osobních bariér.

Dále z rozsáhlé depistáže vyplynulo, že ačkoliv by v obcích uvítali odborníka, který by byl pro řešení sociálních situací i průvodcem, přesto je zájem o přímý kontakt a působení externí organizace velmi malý.

Otázku, na jaký úřad by se respondenti obrátili při uznané sociální události, jsem nakonec po uvážení a konzultaci se sociálním pracovníkem jabloneckého magistrátu vyřadila. Otázka dle jeho názoru vyzněla nevhodně. Protože dotazníky již byly vytištěné a postupně distribuované, otázka tam zůstala. Nevhodnost ukázal i fakt, že více než 63% respondentů buď vůbec neodpovědělo, nebo odpovědělo, že neví. Otázku respondenti cítili, jako nějaký druh zkoušky jako ve škole. Přesto bylo zajímavé, že většina odpovídajících by se o jakýkoliv finanční příspěvek obrátila na úřad práce.

Závěrem lze konstatovat, že i přes to, že ne vždy respondenti věděli, kam se obrátit, cítí většina, že jsou služby s nějakým omezením dostupné a nakonec by našli informační kanál, jak potřebné sociální a návazné služby oslovit. Spolupracovala jsem nakonec více s občany na obcích žijících více než 10 let (70% respondentů), jsou více spjatí s místními spolky a organizacemi a více řeší i cestou místní samosprávy své obtíže. Lidé žijící na obcích do 10 let většinou využívají více bezkontaktní způsoby (internet, chat) a méně se zapojují v rámci místních organizací (hasiči, myslivci, sokolové, apod.). Externí subjekty, které by nabízely služby, respondenti spíše hodnotí jako méně potřebné a na úvod by spíše chtěli jen písemné informace s možností osobních konzultací po telefonické dohodě.

6.6 SWOT ANALÝZA

SWOT analýza je jednoduchou metodou, která porovnává vnitřní a vnější prostředí a podmínky určitého subjektu zájmu. Jednoduše mapuje silné a slabé stránky v kontextu hrozeb a příležitostí. (Švehlová, 2013). V tomto okamžiku jsem využila chvíle, abych vytvořila pracovní SWOT analýzu z průřezu podkladů ze získaných dotazníků, osobních návštěv a komunitních plánů obou mikroregionů.

6.6.1 PŘÍLEŽITOSTI A HROZBY

Příležitosti zde chápu, jako možnosti a skutečnosti, které sledované lokality mají a které mají pozitivní dopad na region, naopak hrozby jako faktor, který regiony nemohou ovlivnit i když je přímo, či nepřímo ohrožuje.

Mezi příležitosti malých obcí a měst řadím spolupráci v rámci mikroregionů, společné komunitní plánování, tvorbu strategií a připravovanou úpravu základní sítě sociálních služeb, mezi další příležitosti pak patří online katalog sociálních služeb a připravovaný portál pro řešení životních situací. Mezi další příležitosti pak patří rozvoj dobrovolnictví, osvětové aktivity a rozvoj neziskového sektoru.

Hrozbou je také připravované základní síť sociálních služeb a to z důvodu, že kraj umožňuje jen omezený vstup mikroregionů a obcí do této transformace, další hrozbu vidím v republikové cenové a ekonomické krizi, která služby a lidské zdroje prodražuje.

6.6.2 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY

Silné stránky regionu chápu jako známku výjimečnosti, která posiluje hodnoty, je postavena na znalostech a dovednostech, vlastních zdrojích a dosažených úspěších. Oproti slabým stránkám, které regiony zevnitř trápí a je třeba je změnit a odstranit.

Silnou stránkou je rozvoj občanských komunit v rámci obcí, důvěra ve starostu a místní samosprávu, možnost občanů přímo se zapojit do rozhodování v rámci své obce a nižší míru individualizace občanů oproti velkým městům.

Slabou stránkou je dle mého pozorování nízká míra ochoty přijímat mezi sebe nové lidi i organizace, důvěřovat a sdílet problémy a často je slabou stránkou neochota činit změny ve svém životě.

7. DISKUSE

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat, jaké problémy řeší obyvatelé malých obcí a ve venkovských lokalitách Libereckého kraje a jaké možnosti pomoci sami vnímají, zda jsou dle jejich názoru sociální služby a služby návazné dostatečné a dostupné. Partikulárními cíli pak bylo zjistit jaká je struktura obyvatel malých obcí Libereckého kraje z hlediska věku, pracovně sociálního statusu a vzdělání, jaké jsou zkušenosti s dostupností sociálních služeb, jaké pociťují bariéry při hledání pomoci svých sociálních problémů a situací a jak vidí informovanost na malých obcích. Jako metodu zjištění jsem zvolila depistáž trvající několik měsíců v osmi vybraných obcích a městech, oslovila na pomoc s kontaktem respondentů organizace a místní správy s občany pracující, připravila dotazník a realizovala desítky návštěv.

Záměrně jsem nevybrala jen malé obce, protože jsou malé a větší obce a vybraná města součástí dvou tzv. svazku obcí, tedy uskupení, která mají společné zájmy a snaží se řešit své problémy i plánování společně.

Teoretickou část práce jsem rozdělila na hlavní tři oblasti, sociální práci, legislativu a pojem terénní sociální služby a Liberecký kraj a jeho mikroregiony. Praktickou část tvořila rozsáhlá depistáž, kterou jsem se snažila zajistit potřebné informace pro svůj průzkum

První oblast je věnována sociální práci, jejímu vymezení, historickému vývoji v kontextu sociální a komunitní práce na obcích, dále pak jsem věnovala čas zařazení sociálních služeb v rámci zákona č. 108/ 2006 Sb. Zákon o sociálních službách. Hlavně šlo o vymezení pojmů služeb sociální prevence, služeb sociální péče a služeb sociálního poradenství. Snažila jsem se v kontextu terénní sociální práce na obcích vymezit pojem komunitní práce, její význam, který přesahuje jednotlivce a dotýká se problémů celé skupiny (komunity) a specifikovat komplexní kompetence (tedy znalosti, dovednosti a postoje) komunitního sociálního pracovníka.

Druhou oblastí je oblast legislativy a plánování sociálních služeb. Obce, jako elementární samosprávné společenství občanů má povinnost mimo jiné pečovat o potřeby svých občanů a z toho vyplývá nutnost plánovat svoji činnost a rozvoj. Obce jsou většinou součástí svazku obcí. Svazek obcí spojují stejné zájmy a hledání společných řešení, proto využívá v rámci sociální práce tzv. komunitní plánování, nebo vznik místních akčních skupin. Komunitní a akční plány jsou součástí strategického plánování kraje, které se postupně rozvíjí již od roku 2000.

Koncepční a strategické plánování kraje je dlouhodobě nesmírně důležitým nástrojem regionální politiky, které pomáhá sledovat současné dění v kraji a snaží se uchopit a řešit budoucí vývoj územního obvodu. Cílem je zajištění udržitelného a vyváženého rozvoje kraje (Liberecký kraj, 2020). Další teoretickou podkapitolou je rozklíčování poskytovatelů terénní sociální práce v ČR. Zde je pojednáno o jednotlivých rolích státu, tedy Ministerstva práce a sociálních věcí, jako legislativního tvůrce a metodika. Dále o krajích a jejich přenesené působnosti a vlastním úkolu rozvoje a udržitelnosti sítě sociálních služeb, kraje jako poskytovatele sociálních služeb a dále o obcích, jejich příspěvkových organizacích a v neposlední řadě pak neziskových organizacích a firem, které jsou poskytovateli sociálních, zdravotních a návazných služeb.

Další podkapitolou je pojednání o case managementu v terénní sociální práci, jeho vzniku a významu právě při řešení problémů komunit na malých obcích. Case management a možnost implementace do komunitního plánování a života obce. Možnost vytvořit multidisciplinární tým, který by plnil různé funkce nejen pro jednotlivce, ale i v rámci komunity. V současnosti na malých obcích stále ještě case management zcela nevyužívají (Szotáková, 2013), protože stále neznají jeho rozsah. A poslední druhou podkapitolou je rozbor neformální péče a to i v rámci komunity. Role neformální péče je čím dál více důležitá. Stále není zmapováno, kolik je vlastně rodinných a neformálních pečujících, ale odhaduje se, že téměř polovina (Chaloupková Klímová, 2013), což je alarmující číslo. Nejryzejší význam neformální péče je v možnosti, aby potřebný zůstal ve svém přirozeném prostředí a jeho potřeby mu pomáhala naplňovat rodina a nejbližší komunita. Je to návrat k původním rodinným hodnotám a vzorcům, které se díky institucionalizaci postupně začaly vytrácet.

Třetí část teoretické části svého výzkumu jsem věnovala Libereckému kraji a sledovaným mikroregionům. Mikroregion neboli svazek obcí je registrovaná právnická osoba sdružující obce, založené za účelem vzájemné spolupráce a rozvoje společného území. V Libereckém kraji je jich celkem 28 a já vybrala dva svazky a z těchto svazků osm obcí, ve kterých jsem depistážní šetření prováděla.

V praktické části vlastního výzkumného řešení se věnuji výběru cíle a dílčích cílů a také se detailněji věnuji důvodu, proč jsem si tento výzkum zvolila. Také vysvětluji, proč jsem původně chtěla vytvářet kvalitativní výzkum věnující se pohledu na stejnou věc ze strany starostů a

zastupitelů obcí, ale již první rozhovory mi ukázaly, že potřebuji spíše opačný pohled, tedy pohled občana, potřebného a při svém rozmanitém zaměření jsem se rozhodla využít kolegy a přátelé z církve, od hasičů i místních samospráv, abych mohla co nejvíce získané informace z tohoto výzkumu nabídnout v rámci regionálního rozvoje, jak v rámci komunitního plánování, tak v rámci samotné sociální práce vykonávané na obcích.

Jako metodu výzkumu jsem si zvolila depistáž a po prvních rozhovorech s rodinami jsem přepracovala možné rozhovory, které respondentům dělali problémy na anonymní dotazníky, které jsem provázela přímým pozorováním a rozhovory, tedy nenahrávanými rozhovory přímo v rodinách. Hlavním cílem je zmapovat, jaké problémy řeší obyvatelé malých obcí a ve venkovských lokalitách Libereckého kraje a jaké možnosti pomoci sami vnímají, zda jsou dle jejich názoru sociální služby a služby návazné dostatečné a dostupné. K tomu mě vedou dílčí otázky, které jsem se snažila v rámci výzkumu zodpovědět.

Pomoc, která je systémová a paralelní není oficiální součástí náplně práce sociálního pracovníka, jak uvádí Musil (2012). Je všeobecně známým faktem, že se očekává, že si sociální pracovník má poradit sám, bez předchozího školení, nebo jiného metodického návodu.

Jak ukazuje tento výzkum, je potřebné, aby na obcích více fungovali sociální pracovníci, také je nutností stále rozšiřovat osvětu v oblasti sociální práce. Nejen face to face, ale i vhodné webové stránky a portály, které sdružují pomáhající organizace a jsou jedním centrálním místem, kde mohou občané hledat pomoc.

Jak vyplývá např. ze schváleného Akčního plánu 2023 mikroregionu Tanvaldska (2023), patří zajištění a správa databáze sociálních služeb k základním opatřením v rámci informačního systému sociální platformy. Z toho je zřejmé, že zajištění kvalitních sociálních služeb a multidisciplinární spolupráce týmů je důležitou součástí rozvoje regionu.

Liberecký kraj je dle demografických údajů jedním z nejmladších v republice, což potvrzují respondenti, kteří se do výzkumu zapojili. Ve věku 35 – 50 let bylo více než 53% respondentů. Také se potvrdil běžně dostupný fakt, že častěji jsou řešiteli sociálních problémů, zde hlavně péče, ženy (necelých 62% respondentů). Výzkum také ukázal že jen 68 respondentů (33%) má dobré zkušenosti s dostupností, nejčastěji respondenti viděli problém v přístupu k informacím (54%), méně často ve vyhledání a dostupnosti odborníka. Ze strategického rozvojového plánu

Libereckého kraje (Liberecký kraj, 2020) vychází, že největší problém v oblasti sociální práce je neexistující Centrum duševního zdraví v kraji a s tím související nedostatečné služby a to nejen zdravotní, ale i sociální, které by psychiatrickým a hraničním klientům pomáhali. Zde z původního průzkumu vyplynulo, že v kraji chybí lůžka zdravotní péče, psychiatrii a psychologové a rezervy jsou i v ambulantních, pobytových a terénních sociálních službách pro psychiatrické pacienty. V rámci akčních plánů obou mikroregionů se tak potýkají častěji větší obce a města s fenoménem bezdomovectví, velmi často spjaté právě s neléčenou, nebo nedostatečně léčenou psychiatrickou poruchou.

Jak vyplývá z potřeb regionu Jablonecka, je nutný rozvoj právě neformální péče, ale také sociálního dobrovolnictví. Potřeba podpory pečujících osob vyplývá též ze Strategického plánu města Jablonec nad Nisou 2021–2030, viz kapitola 7.3. Klíčové oblasti pro strategický rozvoj města. Dále potřebnost vyplývá ze statistiky Komunitního plánu sociálních a navazujících služeb Jablonecka na období 2020 – 2023, která uvádí zvyšující počet příjemců příspěvku na péči v ORP, ročně se pohybuje okolo 2300 osob. Dále potřebnost vyplývá z aktivity Podpora neformálních pečujících je schválena i v rámci Akčního plánu statutárního města Jablonec nad Nisou 2022, Cíl 6, opatření 6.1 a 6.2 (aktivita A-12 Akčního plánu 2023).

8. ZÁVĚR

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části jsem se věnovala hlavně terénní sociální práci, historii, legislativě, komunitní práci, case managementu, celkovému prolínání problematiky terénní sociální práce, poskytovatelům, Libereckému kraji a vybraným mikroregionům.

Cílem práce bylo zmapovat, jaké problémy řeší obyvatelé malých obcí a ve venkovských lokalitách Libereckého kraje a jaké možnosti pomoci sami vnímají, zda jsou dle jejich názoru sociální služby a služby návazné dostatečné a dostupné.

Výzkum samotný jsem realizovala pomocí kvantitativní výzkumné strategie. Jako metodu jsem zvolila rozsáhlou depistáž, jako techniku anonymní strukturované dotazníky, návštěvy v rodinách, nezávazné rozhovory a pozorování. Další technikou byla analýza strategických dokumentů. Informanti a informantky byli občané z osmi obcí a měst, dvou mikroregionů Libereckého kraje. Výsledky jsem zpracovala pomocí dílčích podotázek a to, jaká je struktura obyvatel malých obcí, kteří potřebují využívat sociální služby, jaké jsou zkušenosti obyvatel s dostupností sociálních služeb na malých obcích, jaké bariéry pocítují občané na malých obcích v poskytování sociálních služeb a jaká je informovanost na obcích o sociální práci a sociálních službách?

Oslovit respondenty a domluvit osobní setkání mi pomohli místní zástupci církve, obce a dobrovolných sdružení, díky tomu jsem celkově navštívila během září 2022 až května 2023 téměř sto deset rodin a oslovila díky veřejným akcím další více než dvě stovky lidí. Nakonec se do mého výzkumu zapojilo celkem dvě stě pět informantů a informantek. Jedná se o běžné občany, kteří většinou již nějakou sociální situaci řešili.

Výsledky výzkumu identifikovaly následující odpovědi. Z hlediska výběru respondentů v závislosti na demografii odpovídali nejčastěji občané obcí, které byly velikostí mezi 500 – 3000 občany, 62% respondentů byly ženy, 38% muži. Z pohledu sociálně – pracovního statusu byli nejčastěji informanti zaměstnanci (38%), bez zaměstnání (26%) a senioři (24%).

Nejčastěji byli ochotní se zapojit do výzkumu občané v obci žijící celý život (43%) nebo více než deset let (27%).

Dále výsledky ukázaly, že informanti a informantky oceňují nejvíce osobní kontakt při řešení problémů (47%). Písemnou formu kontaktu by volilo 33% informantů a informantek. 54% informantů a informantek by přivítalo zlepšení přístupu k informacím, kontakty, kam se obrátit, koho vyhledat, když vznikne nějaký problém. Na otázku, zda respondenti řešili již nějakou sociální situaci, odpovědělo 82%, že ano, také odpověděli, že řešili 221 sociálních situací (108%), tento fakt dokazuje, že sociální problém kumuluje další problémy a tak často jeden člověk řeší více problémů najednou. Zde jsem poukázala i na pozorování, které bylo subjektivní, ale ukázalo, že některé sociální problémy si respondenti vůbec nepřipouštějí, protože způsob jejich života se jim zdá „normální“. Více než 57% informantů a informantek ví, kde hledat informace, které potřebují při řešení svých problémů. Těchto 117 respondentů by volilo nejčastěji jako informační kanál starostu, nebo zástupce obce (30%), internet (28%) a praktického, nebo odborného lékaře (19%). Ostatní informační kanály zůstaly pouze okrajové (zástupce církve, místní úřední deska, nebo nástěnka, sociální odbor obce s rozšířenou působností, místní pomáhající organizace).

Praktický depistážní výzkum je podložen teoretickou úvodní částí, která je mým vodítkem v komunitní a terénní sociální práci, nejen vyspecifikované dle zákona č. 108/2006 Sb, Zákona o sociálních službách, ale i v širším kontextu života obecní komunity.

Jako nedostatek vidím menší počet respondentů, které jsem nakonec i přes velkou oslovenou skupinu respondentů získala pro výzkum. Neformální rozhovory také ukázaly, že lidé v těchto obcích nejsou ochotni se dělit o své zkušenosti, zážitky a pocity jmenovitě. Do výzkumu se zapojili až ve chvíli, kdy zjistili, že dotazníkové šetření bude ryze anonymní a že z neformálních rozhovorů a pozorování nebudou žádné písemné podklady a závěry. Více než 75% informantů a informantek řešilo nějakou osobní bariéru, která jim při řešení sociálních problémů tvoří komplikace.

Hlavním přínosem diplomové práce je propojení s dokumenty strategického plánování obcí s rozšířenou působností, mikroregionů a kraje, snahou této práce bylo zmapování potřeb občanů. Tento výzkum může do budoucna přispět spolu s ostatními depistážními šetřeními a

longitudinálními studii k zlepšení podmínek výkonu sociální práce, tedy programů sociální prevence, sociálních služeb a sociálního poradenství a zároveň napomůže k naplnění vizí Strategického plánu rozvoje Libereckého kraje 2021 – 2027.

9. PŘÍLOHY

ANONYMNÍ ŠKÁLOVACÍ DOTAZNÍK

K diplomové práci Terénní a komunitní sociální práce ve venkovských lokalitách Libereckého kraje

Hlavní výzkumná otázka: Jak vnímají občané malých obcí venkovských lokalit Libereckého kraje zkušenosti a dostupnost sociálních služeb pro jejich potřeby?

Anotace: Diplomová práce se zabývá sociálními problémy terénní a komunitní sociální práce, se kterými se setkávají sociální pracovníci a představitelé samospráv ve venkovských lokalitách Libereckého kraje.

Dotazník je anonymní

Jak dlouho žijete ve své obci:

- do 1 roku   1 – 10 let   nad 10 let   celý život

Jaký preferujete kontakt při řešení svých problémů?

- písemný (internet, chat)   telefonický   osobní

Jak vidíte informovanost v oblasti sociální politiky u Vás na obci?

- dobrá   žádná   vůbec netuším

Co by se mělo zlepšit, rozvinout v oblasti sociální práce u Vás na obci?

- nic, vše je v pohodě, co potřebuji, vyhledám bez obtíží
- přístup k informacím – kontakty, kam se obrátit, koho vyhledat, když mám problém
- zajistit odborníka na obci, který bude provázet a podporovat při obtížích
- vzdělávání a osvěta, přímý kontakt, který dokáže nejen poradit, ale i pomoci
- jedno místo, kde by byly na obci všechny informace – úřady, co řeší, služby, jaké jsou, poradny a jejich dostupnost apod.

Využili byste služeb a pomoci externí organizace, která by pravidelně úřadovala u Vás v obci?

- myslím, že ano   myslím, že ne   stačí leták s kontakty

Řešili jste v rodině někdy nějakou sociální událost, která zasáhla Vás, nebo Vaše nejbližší? Můžete využít i více druhů z nabídky.

- ANO   NE (pokud ne přejděte k další otázce)

Vyberte jakou:

☐ dočasná ztráta soběstačnosti	☐ zdravotní znevýhodnění
☐ chudoba, hmotná nouze	☐ ztráta zaměstnání, nezaměstnanost
☐ dluhy, insolvence	☐ závislosti
☐ bezdomovectví	☐ týrání, násilí v rodině
☐ péče o seniora	☐ duševní a psychické nemoci
☐ nesvéprávnost, opatrovnictví	☐ prostituce
☐ jiné – jaké: _____	
-

Víte, kde získáte informace a pomoc při řešení své sociální situace?

- ANO   NE (pokud ne přejděte k další otázce)

Co využijete při hledání informací?

☐ sociální odbor obce s rozšířenou působností, kraj	☐ starostu a obecní úřad
☐ místní úřední desku, nebo jinou nástěnku	☐ praktický, nebo odborný lékař
☐ poradu s místní pomáhající organizací	☐ poradu se zástupcem církve
☐ internet	
☐ jiné – jaké: _____	
-

Pokud řešíte jakýkoliv sociální problém výše uvedený, cítíte v rámci řešení přímo na obci nějakou osobní bariéru?

- ANO   NE (pokud ne přejděte k další otázce)

Vyberte jakou:

☐ nechci to řešit se známými	☐ těžko se mi mluví o mých problémech
☐ stydím se ☐ je mi trapně	☐ je to intimní ☐ mám strach
☐ o nic vlastně nejde	☐ nechci být terčem posměchu
☐ o žádné vhodné službě nevím	☐ náš problém nejde řešit, je rozsáhlý
☐ nemám s úřady dobré zkušenosti	☐ nevím jak a kde se ptát

Využili byste pomoc podpůrné skupiny v rámci řešení Vašich problémů?

- ne, na to nemám čas   ne, nechci se svěřovat
 možná, nevím   dobrý nápad

V případě uznané sociální události (př. žádost o příspěvek na péči, žádost o příspěvek v hmotné nouzi, příspěvek v nezaměstnanosti), víte, kam se obrátit a kde žádat o finanční pomoc?

- obecní úřad   ORP – sociální odbor (Tanvald, Jablonec n.N.)
 Liberecký kraj   úřad práce (Tanvald, Jablonec nad Nisou)
 nevím

Na závěr jen obecné osobní údaje

- Jste   muž   žena
Váš věk   20 – 35   36 – 50   51 – 65   nad 66
Vaše vzdělání   základní   vyučen   maturita   vysokoškolské
Vaše zaměstnání   zaměstnanec   podnikatel   bez zaměstnání   student
Bydlíte   malá obec do 500 osob   obec 500 – 3000 osob
 obec, město 3000 –6000 osob   nad 6000

Moc děkuji za Váš čas a ochotu se podělit o své pocity a názory. Věřím, že má práce nebude jen o tom získat diplom, ale stane se podkladem pro rozvoj sociální práce ve venkovských a odloučených lokalitách v našem Libereckém kraji.

Děkuji Katka Havlová

SEZNAM LITERATURY

BAŠTECKÁ, B. 2013. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4195-6.

BEDNÁŘOVÁ Z., PELECH L. 2003. *Slabikář sociální práce na ulici – supervize, streetwork, financování*. Brno. ISBN 8072391488

COLOMBO, FRANCESCA , ANA LLENA-NOZAL, JÉRÔME MERCIERET AL. 2011. *Help Wanted? Pro-viding and Paying for Long-Term Care*. OECD Health Policy Studies. Paris: OECD Publishing.

ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. 2011. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha, Portál, ISBN 978-80-262-0027-7.

DUSTIN, D. 2007. *The McDonaldization of Social Work*. Routledge, Ashgate, ISBN 9781138264380

ELICH, A. 1993 *Streetwork v Hamburku in Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. Česká asociace streetwork -"CAS", Éthum. č. 3, s.4 - 10.,

JANOUSHKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. (2008). *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků*. Sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě Zdravotně sociální fakulta – katedra sociální práce ISBN 978-80-7368-504-1

JIROUŠKOVÁ, M. 2015. *Komunitní sociální práce na malé obci*. [Bakalářská práce], univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, archiv závěrečných prací JABOK

GOJOVÁ, A. 2006. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7368-154-4.

GULOVÁ, L. (2011). *Sociální práce*. Grada Publishing

HNILÍČKA, D. 2021. *Neziskové organizace a občanská společnost*, [bakalářská práce], Masarykova univerzita, Brno, archiv závěrečných prací MUNI, <https://is.muni.cz>

HUBÍKOVÁ, O. (2018). *Možnosti a podmínky uplatňování Case managementu v sociální práci na obecních úřadech zaměřené na klienty v životních situacích dlouhodobé péče*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v. v. v.

HUBÍKOVÁ, O. HAVLÍKOVÁ, J. 2020. *Depistáž v sociální práci na obecních úřadech*. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum Brno, ISBN 978-80-7416-356-2.

HUTAŘ, J. 2007. *Sociální služby a pomoc v hmotné nouzi*. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, ISBN 978-80-903640-4-2.

JANKOVSKÝ, J. 2018 *Etika pro pomáhající profese*. Praha, Stanislav Juhaňák -Triton,., ISBN 978-80-7553-414-9.

JERÁBEK, H. 2009-april-23. *Rodinná péče o seniory jako „práce z lásky“ - nové argumenty*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 45 (2): 243–265. DOI: 10.13060/00380288.2009.45.2.03

JERÁBEK, H. 2005. *Rodinná péče o staré lidi*. Praha: CESES UK FSV. Studie CESES : Analytik Teoretik = CESES papers : Analysis Theory, 11/2005.

KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, J. 2013. *Neformální péče v rodině: sociodemografické charakteristiky pečujících osob*. Data a výzkum-SDA Info, 7(2), 107–123.

MARKS, N. F., LAMBERT J. D., HEEJEONG Ch.. 2002. „*Transitions to Ca-regiving, Gender, and Psychological Well-Being: A Prospective U.S. National Study*“. Journal of Marriage and Family 64 (3): 657–667. DOI: 10.1111/j.1741-3737.2002.00657.x

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ A., 1996. *Velký sociologický slovník. I*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-311-3.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., & KODYMOVÁ, P., 2009. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. PORTÁL, ISBN 978-80-7367-818-0

MATOUŠEK, O., 2001. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN: 80-7178-473-7

MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-1154-9.

- MĚCHUROVÁ, J. , 2010. *Terénní sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách v Plzni*. [bakalářská práce] Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta
- MUSIL, L., 2004. „*Ráda bych vám pomohla, ale...*”. Dilemata práce s klienty v organizacích. Brno, Marek Zeman, ISBN:80-903070-1-9 (brož.)
- MUSIL, L. 2008. *Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu "sociální práce"*. Sociální práce/Sociálna práca. Brno: ASVSP, 2008, roč. 8, 2/2008, s. 60 - 79. ISSN 1213-6204
- NAKONEČNÝ, M., 2020. Sociální psychologie. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, ISBN 978-80-7553-842-0.
- NAVRÁTIL, P. 2001. Teorie a metody sociální práce. Brno: Zeman. ISBN 80-903070-0-0.
- NEPUSTIL, P., SZOTÁZKOVÁ, M., 2013. *Case management se zotavujícími se uživateli návykových látek*. Metodická příručka. Praha: NMS/Úřad vlády ČR ISBN 978-80-7440-076-6.
- NOVOTNÁ, B. (2022, July 28). MILION ČECHŮ PEČUJE O BLÍZKÉ. STÁT BY SE BEZ NICH ZHROUTIL, ALE NEPOMÁHÁ JIM - Seznam Zprávy. Seznam zpravy. <https://www.seznamzpravy.cz>
- PESTOFF, V.A., 1995. *Citizens as Co-producers of Social Services in Europe*. Stockholm, Stockholm University School of Business,.
- POLÁČKOVÁ, L., DOSOUDILOVÁ, K., GOJOVÁ, A., BRADOVÁ, J., PAVLISKOVÁ, K., KLAMKOVÁ, K., & KÖTTNEROVÁ, R., 2006, *Metodická příručka - Pro výkon terénní sociální práce*. [metodická příručka], Ostrava, Ostravská univerzita Ostrava, dostupné z https://projekty.osu.cz/metakor/dok/met_prirucka_tsp.pdf.
- REKTOŘIK, J. 2007. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení.*, 2. vyd. Praha: Ekopress, ISBN 978-80-86929-25-5 (brož.).
- SCHURINGA, Leida. 2007. *Komunitní práce a inkluze Romů*. [překlad Alice Gojová ... et al.]Ostrava, Radovan Goj,
- SOLAŘOVÁ, H., 2013. *Case management aneb případové konference v praxi*. 2. rozš. a uprav. vyd., Benepal. Dostupné z http://www.benepal.cz/files/project_4_file/CASE-MANAGEMENT.PDF

SPEER, P. W., CRISTENS, B. D., 2014. *Community Organizing*. In: Scott, V.C., Wolfe, S. M. Community, DOI:10.1080/15575330.2015.1061680

STEFFAN, .W. 1994 *Expertise „Strassensozialarbeit - Eine Bestandsaufnahme*. Bonn, Springer, ISBN 978-3-658-28182-3

STRIEŽENEC, Š., 2005, *Teória a metodológia sociálnej práce: vybrané problémy*. Ostrava: Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity ve spolupráci s nakl. Albert v Boskovicích, ISBN 80-7326-076-X.

ŠVEHLOVÁ, J., 2013. *Optimalizace sociálních služeb v Libereckém kraji* [Bakalářská práce]. Technická univerzita Liberec. archiv závěrečných prací THESES, <https://theses.cz>

ŠKARABELOVÁ, S., 2007. *Marketing ve veřejném sektoru* [distanční studijní opora]. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

THOMAS, M. L., O'CONNOR, M. K., NETTING, F. E. 2011. *A Framework for Teaching Community Practice*. Journal of Social Work Education, 47, 337–355. DOI: 10.5175/JSWE.2011.200900081

TRUHLÁŘOVÁ, Z., 2010. *Rizika sociální práce*. [Sborník z konference VII. Hradecké dny sociální práce], Hradec Králové, Gaudeamus,

VITALIANO, P. P., ZHANG, J., SCANLAN, J.M., 2003. „*Is caregiving hazardous to one's physical health? A meta-analysis*“. Psychological bulletin 129 (6): 946–972. DOI: 10.1037/0033-2909.129.6.946.

WINKLER, J., & ŠIMÍKOVÁ, I., 2005. *Hodnocení vládního programu podpory terénní sociální práce v sociálně vyloučených romských komunitách*. [evaluační studie], VÚPSV, výzkumné centrum Brno.

OSTATNÍ ZDROJE – ZÁKONY A STRATEGICKÉ DOKUMENTY

LIBERECKÝ KRAJ, 2020. *Strategie rozvoje Libereckého kraje 2021- 2027* | Odbor regionálního rozvoje a evropských projektů, Česká republika: Krajský úřad Libereckého kraje

<https://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1874/rozvojove-dokumenty-strategie-rozvoje-lk-a-program-rozvoje-lk/strategie-rozvoje-libereckeho-kraje-2021>

MPSV, ISPV (2017, April 11). *Pečující osoby a neformální péče* [Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025] - Revue pro sociální politiku a výzkum Socialnipolitika.eu
<https://socialnipolitika.eu/2017/04/pecujici-osoby-a-neformalni-pece-narodni-strategie-rozvoje-socialnich-sluzeb-2016-2025/>

RADA VLÁDY PRO NNO, (2021-juli -15) *Strategie spolupráce veřejné správy s NNO na léta 2021 až 2030 včetně podkladových studií a vypořádání konzultací* | Vláda ČR. Vlada.
<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/strategie-spoluprace-verejne-spravy-s-nestatnimi-neziskovymi-organizacemi-na-leta-2021-az-2030-189753/>

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 3/2002 Sb. Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-3>

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích (obecní zřízení). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

Zákon č. 129/2000 Sb. Zákon o krajích (krajské zřízení).
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek 1 Pestoffův model národního hospodářství (zdroj: https://econ.muny.cz/ V. Pestoff, 1995).....	15
Obrázek 2 SPRÁVNÍ OBVODY ORP V LIBERECKÉM KRAJI (zdroj: ČSÚ, 2016).....	23
Obrázek 3 VYMEZENÍ VENKOVSKÝCH LOKALIT LIBERECKÉHO KRAJE (zdroj: Liberecký kraj, 2021)	23
Obrázek 4 POSTAVENÍ LIBERECKÉHO KRAJE V RÁMCI ČESKÉ REPUBLIKY (sledovaná oblast) (zdroj: Liberecký kraj, 2021)	24
Obrázek 5 MIKROREGION TANVALDSKO (zdroj: zpravodaj Mikroregionu Tanvaldsko, 2016).....	25
Obrázek 6 CENTRUM SPOLEČNÝCH SLUŽEB	27
Obrázek 7 VYMEZENÍ MIKROREGIONU JIZERSKÉ HORY 2019 (zdroj: ArcČR® verze 4.2, vlastní úpravy).....	28
Obrázek 8 KUMULOVANÉ SOCIÁLNÍ PROBLÉMY (zdroj: vlastní tvorba)	46
graf 1 VĚK A VZDĚLÁNÍ RESPONDENTŮ	43
graf 2 VZDĚLÁNÍ A SOCIÁLNĚ-PRACOVNÍ STATUS RESPONDENTŮ	43
graf 3 BYDLIŠTĚ V ZÁVISLOSTI NA VĚKU	44
graf 4 ŘEŠENÉ SOCIÁLNÍ UDÁLOSTI V RODINĚ.....	45
graf 5 PREFERENCE KONTAKTU PŘI ŘEŠENÍ SOCIÁLNÍ SITUACE	47
graf 6 VYUŽITÍ SLUŽEB EXTERNÍCH ORGANIZACÍ V OBCI	48
graf 7 KDE HLEDAT INFORMACE? KOHO SE PTÁT?	49
graf 8 OSOBNÍ BARIÉRY PŘI ŘEŠENÍ SOCIÁLNÍ UDÁLOSTI	50
graf 9 INFORMOVANOST O SOCIÁLNÍ POLITICE NA OBCI.....	51

graf 10 ROZVOJ SOCIÁLNÍ PRÁCE NA OBCI OČIMA OBYVATEL 52

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Kateřina Havlová, MBA

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Terénní a komunitní sociální práce ve venkovských lokalitách Libereckého kraje

Vedoucí/oponent* práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD., Dr.h.c.

Technické parametry práce:

Přímé citace: v práci neuvedeno

Ostatní text: v práci neuvedeno

Celkový počet znaků: v práci neuvedeno

Počet pramenů a literatury: 55

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	•			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	•			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	•			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		•		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		•	•	
--	--	---	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			•	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

			•	
--	--	--	---	--

Využití výzkumných empirických metod

			•	•
--	--	--	---	---

Využití praktických zkušeností

	•			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

				•
--	--	--	--	---

Naplnění cílů práce

			•	
--	--	--	---	--

*

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neuspěl/a

Vyváženost teoretické a praktické časti
v daném tématu

			•	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		•		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

			•	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

			•	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Nech autorka detailněji v rámci obhajoby popíše empirickou část práce?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka predkladanej diplomovej práce Kateřina Havová, sa zaoberá vo svojej práci sociálnou problematikou v praxi a to vidíme už v samotnom názve Terénnej a komunitnej sociálnej práce vo venkovských lokalitách Libereckého kraja.

Štruktúra práce obsahuje v jednotlivých kapitolách a podkapitolách skúmanú problematiku. Autorka má praktické skúsenosti s tou problematikou, ktorú uvádza i v práci, preto jej patrí pochvala, že sa pustila do náročnej problematiky v rámci sociálnej práce konkrétne terénnej sociálnej práce.

V úvode autorka charakterizuje celú problematiku, ktorú rozoberá v jednotlivých kapitolách, absentuje cieľ v anotácii alebo v úvode, ktorý si vytýčila celej diplomovej práci (otázka do diskusie, uviedla až v závere). Autorka pri písaní použila adekvátnu odbornú literatúru, ktorú uvádza v zozname bibliografických odkazov (autorka použila nielen domácu literatúru ale aj zahraničné publikácie, k tejto problematike, za čo jej patrí pochvala). V práci sa nájdu závažne formálne nedostatky v rámci predpísanej normy a šablóny celej práce na PVŠPS. Predkladaná Diplomová práca sa člení na teoretickú a empirickú časť.

Teoretickej časť práce opisuje pohľad na zvolenú problematiku v troch hlavných kapitolách a podkapitolách. Prvá kapitola je venovaná sociálnej práci, komunitnej sociálnej práce, komunitný sociálny pracovník. Druhá kapitola rozoberá charakteristiku legislatívou – soc. Služby a terénnej sociálnou prácou. Tretia kapitola sa venuje Libereckému kraju.

Praktickú časť tvorí posledná štvrtá až siedma kapitola. Autorka empirickú časť nekonzultovala v čom vidím závažne nedostatky. V anotácii je uvedený že autorka rieši pološkrutované rozhovory a v práci nájdeme depistáž a dotazník, SWOT analýzu. Autorka použila kvantitatívnu metódu a to dotazník, kde si zvolila výskumne otázky absentujú hypotézy a aplikovaná štatistika vyhodnotení dát, ďalej absentuje analýza celého dotazníka, swot analýzy, depistáže... Empirická časť je chaoticky spracovaná, (vyššie sú uvedené výhrady vid' práca). Záverečné kapitoly empirickej časti sa venujú interpretácii výskumu diskusii dát v skúmanej problematike. Práca má nedostatky v rámci empirickej časti ale domnievam sa, že to autorka vysvetlí na obhajobe. Preto znižujem a navrhujem známku dobre.

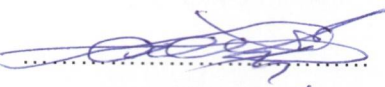
Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

- práca spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikace:

- klasifikujem ju stupňom – 3

Datum, podpis: 15.08.2023

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponent diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Kateřina Havlová, MBA

Obor studia: **Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii**

Název práce: **Terénní a komunitní sociální práce ve venkovských lokalitách Libereckého kraje.**

Oponent práce: PhDr. Iveta Jelínková, MBA

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

Výběr tématu

Závažnost tématu

Oborová přiléhavost tématu

Originalita tématu a jeho zpracování

Formální zpracování

Soutěž¹ ano?

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

Metody práce

Soutěž¹ ano?

Vhodnost a úroveň použitých metod

Využití výzkumných empirických metod

Využití praktických zkušeností

Obsahová kritéria a přínos práce

Soutěž¹ ano?

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

Naplnění cílů práce

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

Návaznost kapitol a subkapitol

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

			x	
--	--	--	---	--

		x		
--	--	---	--	--

		x		
--	--	---	--	--

			x	
--	--	--	---	--

			x	
--	--	--	---	--

			x	
--	--	--	---	--

--	--	--	--	--

		x		
--	--	---	--	--

	x			
--	---	--	--	--

--	--	--	--	--

		x		
--	--	---	--	--

		x		
--	--	---	--	--

			x	
--	--	--	---	--

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

¹ Soutěž o nejlepší diplomovou práci. Zaškrtněte, pokud práci doporučujete na základě kvalit v dané oblasti hodnocení.

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Uveďte limity Vašeho výzkumu.

Celkové hodnocení práce (*klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi*):

Hlavním tématem předložené diplomové práce je problematika terénní a komunitní práce ve venkovských lokalitách Libereckého kraje. Zvolené zaměření práce je spjato se studovaným oborem.

Diplomová práce je standardně dělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část je postavena na třech hlavních kapitolách, v nichž se autorka z různých pohledů pokouší přiblížit hlavnímu tématu práce. První kapitola předkládané práce se zabývá problematikou sociální práce, jejím historickým vývojem, sociální práci v systému sociálních služeb či v rámci komunitní péče. Definice sociální práce a pohled na ni jako na obor si zasloužily více pohledů jednotlivých autorů. Druhá kapitola práce nás seznamuje s legislativou obcí, terénní sociální prací a jejími poskytovateli. Třetí kapitola práce pak cílí na Liberecký kraj a jeho mikroregiony.

Celá teoretická část práce je obsahově útlá, struktura práce v této části je nepřehledná, tematicky roztržštěná, jednotlivé podkapitoly na sebe logicky nenasazují a některé obsahově neodpovídají jejich názvu. Hlavní kapitoly 2 a 3 neobsahují v ve svém úvodu žádné informace. V některých částech teoretické práce nejsou uvedeny zdroje nebo jsou nejasné (str. 4, 6, 7, 11, 12, 13, 16, 22, 24, 25, 26), celá podkapitola 3.1.

Praktická, metodická část práce seznamuje s cílem výzkumu – zmapovat, jaké problémy řeší obyvatelé malých obcí Libereckého kraje a jaké možnosti pomoci sami vnímají v oblasti sociálních služeb a zda jsou služby dostatečné a dostupné. Dále se čtyřmi výzkumnými otázkami. Poté autorka zmiňuje výzkumný soubor, charakteristiku respondentů, etické aspekty výzkumu či techniku sběru dat a výsledky výzkumu. Autorka pro svůj výzkum zvolila kvantitativní metodu výzkumu.

Celá metodologie výzkumu postrádá teoretický základ. Výsledky výzkumu jsou reflektovány dle standardů. V Diskusi autorka rozebírá obsah jednotlivých částí teoretické o praktické části práce, což do ní nepatří. Samotná reflexe výzkumu je tak minimální.

Je zřejmé, že autorka tuto problematiku zná, orientuje se v ní, je v ní pracovně angažovaná, proto je pro práci škoda, že svých zkušeností v plném rozsah nevyužila.

Nedostatky vykazuje i formální stránka práce - za posledním číslem kapitol neděláme tečku; Diskuse, Závěr, Přílohy nejsou kapitoly, proto nečíslujeme; některé zdroje špatně uvedené (str. 8, 15); u některých přímých citací není uvedena strana; nejednotné odstupy odstavců od textu; chybí Bibliografické údaje; Seznam zdrojů není uváděn dle předepsané normy APA a některé názvy zdrojů nejsou psány kurzivou. Se značnou částí titulů v Seznamu literatury autorku v práci nepracovala. Text samotný by potřeboval jazykovou korekci.

Doporučení k obhajobě: doporučuji
Navrhovaná klasifikace: 3 - dobře

5. 9. 2023

PhDr. Iveta Jelínková, MBA